በኢትዮጵያ የሽግግር መንግሥት
የሕዝብና ቤት ቆጠራ ኮሚሽን

ለ1987 የሕዝብና ቤት ቆጠራ ለትምህርትና ቅስቀሳ የተዘጋጀ ተጨማሪ መመሪያ

ለሕዝብና ቤት ቆጠራ መሣካት ሁላችንም እንተባበር!

በኢትዮጵያ የሽግግር መንግሥት
የሕዝብና ቤት ቆጠራ ኮሚሽን

ለ1987 የሕዝብና ቤት ቆጠራ
ለትምህርትና ቅስቀሳ የተዘጋጀ
ተጨማሪ መመሪያ

ለሕዝብና ቤት ቆጠራ መሣካት ሁላችንም እንተባበር!

ማውጫ

ገጽ

I. መግቢያ 1
II. የሕዝብ ቆጠራ አጭር ታሪክ 1
III. የዘመናዊ ሕዝብና ቤት ቆጠራ ትርጉም 2
IV. የሕዝብና ቤት ቆጠራ ሲካሄድ ማሟላት ያለበት ዋና ዋና ጉዳዮች 2
V. የሕዝብና ቤት ቆጠራ በኢትዮጵያ 3
VI. የ1987 የሕዝብና ቤት ቆጠራ 4

- i. የቆጠራዉ አስፈላጊነት 4
- ii. የሕዝብና ቤት ቆጠራዉ የሚያስገኛቸዉ ጥቅሞች 4
- iii. በቆጠራዉ የሚሠማራዉ የሰዉ ኃይል ብዛት 6
- iv. በቆጠራዉ የሚሸፈነዉ አካባቢ 6
- v. ቆጠራዉን የሚያካሂደዉ ማን ነዉ 6

VII. የሕዝብና ቤት ቆጠራ ማስፈጸሚያ አዋጅ 7

VIII. የሕዝብና ቤት ቆጠራዉ ሥራ መዋቅር 7

IX. የሕዝብና ቤት ቆጠራን ሥራ ለማካሄድ የተከናወኑ አበይት ቅድመ ዝግጅቶች . . 7

- i. የቆጠራዉ ዕቅድ ዝግጅት 7
- ii. የዉጭ ዕርዳታ ስለማግኘት 7
- iii. የቆጠራ ካርታ ሥራ 8
- iv. የመጠይቆች ዝግጅት 9
- v. የዘላን አካባቢ ለመቁጠር የተካሄደ ጥናት 9
- vi. የሙከራ ቆጠራ ማካሄድ 9
- vii. የሠራተኞች ምልመላ ሥልጠናና ሥምሪት 10

X. በቆጠራው የሚሰበሰቡት መረጃዎች ዓይነት 10

XI. የሚሰበሰቡት መረጃዎች ትርጉምና ጽንሰ ሃሳቦች፣ 12
- i. ስለያንዳንዱ የቤተሰብ አባል የሚሰበሰቡ መረጃዎችን በተመለከተ 12
- ii. ስለእያንዳንዱ ቤት የሚሰበሰቡ መረጃዎችን በተመለከተ 18
- iii. የመኖሪያ ቤት መገልገያዎችና ክፍሎችን በተመለከተ 20

XII. በቆጠራዉ ቀናት የመረጃ አሰባሰብ ሁኔታና ትብብር 21

- i. መረጃዉን የሚሰበስቡት እነማን ናቸዉ? 21
- ii. መረጃዎቹ የሚሰበሰቡት እንዴት ነው 22
- iii. የሕዝብና ቤት ቆጠራ መርሆዎች 22
- iv. ከሕዝብና ቤት ቆጠራ የሚገኙት መረጃዎች በሚስጥር የሚጠበቁ ስለመሆናቸዉ 23
- v. ቆጠራዉ እንዲሳካ ከህብረተሰቡ የሚጠበቅ ትብብር 23
- vi. ግዴታና ቅጣት 24

XIII. የድህረ ቆጠራ ተግባራትን ስለማካሄድ 24

I. <u>መግቢያ</u>

1. የአንድን አገር ሕዝብ የማህበራዊና ኢኮኖሚያዊ ሁኔታን የሚያንፀባርቁ አጠቃላይ መረጃዎች የሕዝቡን የኑሮ ደረጃ ለማሻሻልና ከፍ ለማድረግ ለሚቀየሱ የማኅበራዊና የኢኮኖሚ ልማት ዕቅድ ለማዘጋጀት፣ እንዲሁም በተግባር ላይ የሚለዉን የማኅበራዊና የኢኮኖሚ ልማት ዕቅድ ያስገኘዉን ዉጤት ለመገምገም፣ ለመከታተልና የተለያዩ ጥናቶችንም ለማካሄድ መሠረት በመሆን ያገለግላሉ። እነዚህ የማህበራዊና የኢኮኖሚ ሁኔታን የሚያንፀባርቁ አጠቃላይ መረጃዎች የሚባሉት እንደ ሕዝብ ብዛት፣ ልደት፣ ሞት፣ ፍልሰት፣ የቤቶች ብዛትና ሁኔታ፣ የጤና፣ የትምህርትና የሥራ ሁኔታ፣ የእርሻ፣ የንግድ፣ የትራንስፖርትና መገናኛ ... ወዘተ. ያሉ መረጃዎች ሲሆኑ አብዛኛዉን ጊዜ መረጃዎቹ የሚገኙት፣

ሀ/ ጠቅላላ ቆጠራ (census) በማካሄድ፣
ለ/ የናሙና ወይም ከፊል ቆጠራ (sample survey) በማካሄድ፣
ሐ/ የማያቋርጥ የልደት፣ የሞትና የፍልሰት ምዝገባ (Vital Statistics Registration) በማካሄድና፣
መ/ ከአስተዳደር መዛግብቶች (Administrative Records) ነዉ።

ሕዝብና ቤትን የሚመለከቱ መረጃዎች ከላይ የተጠቀሱትን አራቱን ዘዴዎች መሠረት በማድረግ ሊገኙ የሚችሉ ሲሆን፣ የእነዚህ መረጃዎች አብይ ምንጭ ግን ሕዝብና ቤትን በተመለከተ አጠቃላይ ቆጠራ በማካሄድ የሚገኙ መረጃዎች ናቸዉ።

2. በኢትዮጵያም የሕዝብና ቤት ቆጠራ ማካሄድ አላማው በሃገሪቱ ነዋሪ የሆነው ሕዝብ ስንት እንደሆነ ለማወቅና ከነዚህስ ውስጥ ስንቶቹ በየትኛው ክልል፣ ዞን፣ ወረዳና አውራጃ እንደዚሁም በቀሩትም አነስተኛ የአስተዳደር ክፍሎች እንደሚገኙ ለመለየት ነው። ከዚህም በላይ በቆጠራው ስንት ሕጻናት፣ ስንት ለትምህርት የደረሱ ልጆች፣ ስንት ተማሪዎች፣ አስተማሪዎች፣ ዶክተሮች፣ ሥራ አጦች፣ ገበሬዎች፣ ...ወዘተ. በሃገሪቱ እንዳሉ ለማወቅ ነዉ። በተጨማሪም ስለ መኖሪያ ቤቶች ብዛትና ሁኔታም የሚያመለክቱ መረጃዎች ለማግኘት ነው።

3. ብሄራዊ የሕዝብና ቤት ቆጠራ በአብዛኛው አገሮች በየአሥር ዓመቱ የሚካሄድ ፕሮጀክት ሲሆን የቆጠራውም ውጤት ወቅታዊና አስተማማኝ የሆኑትን የሥነ ሕዝብና የሕዝቡን የማኅበራዊና ኢኮኖሚያዊ ባሕሪያትን እንዲሁም የቤቶችን ብዛትና ሁኔታ በተመለከተ በርካት ያሉ ስታቲስቲካዊ መረጃዎችን ያስገኛል። ከቆጠራው የተገኙት መረጃዎችም የሀገሪቱን የማኅበራዊና የኢኮኖሚ ልማት ለማፋጠን፣ የሰሾ ኢኮኖሚ ልማት ዕቅዶችን ለመንደፍና ብሎም የዕቅዶችን ተግባራዊነት ለመገምገምና በአገር አቀፍ ደረጃና በአስተዳደር ክልል ለሚደረጉ ሕዝባዊ ምርጫዎች አፈጻጸም ወሳኝ ሚና ይኖረዋል።

II. <u>የሕዝብ ቆጠራ አጭር ታሪክ</u>

4. ከጥንት ጀምሮ የሕዝብ ቆጠራዎች በልዩ ልዩ ሃገሮች እንደተካሄዱ አንዳንድ የጽሁፍ ማስረጃዎች ይጠቁማሉ። የጥንቱ የሕዝብ ቆጠራዎች ዋና ዋና አላማዎች፣ ግብር ለመሰብሰብ፣ ለውትድርና ምልመላ፣ እንዲሁም የሥራ ግዳጆችን ለማሟላት የሚያስፈልጉትን መረጃዎች ለመሰብሰብ ነበር። በሚካሄዱት ሕዝብ ቆጠራዎችም ሲሰበሰቡ የነበሩት መረጃዎች ሁልጊዜ የሚዛመዱት ከቤተሰብ ኃላፊ፣ ከግብር ከፋይ ወይም ለውትድርና ምልመላ እንዲያመች ከጎልማሳ ነዋሪዎች ጋር ብቻ ነበር።

5. ሕዝብ ቆጠራ በአለም ውስጥ መቼ እንደተጀመረ ጊዜው በትክክል ባይታወቅም ከክርስቶስ ልደት በፊት ቆጠራ ያካሄዱ አገሮች እንደነበሩ ይታወቃል። ለምሳሌ ያህል:-

በባቢሎን በ3,800	ከክርስቶስ	ልደት	በፊት	ቆጠራ	ተካሂዷል።
በቻይና በ3,600	"	"	"	"	
በግብጽ በ2,500	"	"	"	"	

6. ጥንታዊ ግሪክና ሮምም በተደጋጋሚ ብዙ የሕዝብ ቆጠራዎች እንዳካሄዱ ይነገራል። በነዚህም የሕዝብ ቆጠራዎች አማካይነት የሚሰበሰቡት መረጃዎች ስለሕዝቡ የማኅበራዊና የኢኮኖሚ ጠቀስ ጉዳዮች የሚመለከቱ ነበሩ። በ14ኛውና በ15ኛው መቶ ክፍለ ዘመን በአንዳንድ የአውሮፓ ሀገሮች ስለ መሳፍንቱና ስለቀሳውስቱ ብዛት በመዝገብ ላይ ይሰፍር ነበር። ነገር ግን ጠቅላላ የሕዝብ ቆጠራ የተካሄደበት ጊዜ በጣም የተወሰነ እንደነበር ይታወቃል።

7. ዘመናዊ የሕዝብ ቆጠራ እመጣጥ ቀስበቀስ ነበር። ወታደሮችን ለመመልመልና፣ ግብር ለማስከፈል ሲባል በ17ኛው ዘመን ይከናወን የነበረው የሕዝብ ቆጠራ ሥራ መልኩንና እጹሙን በመለወጥ ሌሎች የሕዝቡን የማህበራዊና የኢኮኖሚ ሁኔታዎችን የሚያመለክቱ እርእስቶችን በመጨመር ይካሄድ ጀመር። ለምሳሌ ስለአስተዳደር፣ ስለንግድ ሥራ፣ ስለትምህርት፣ ለምርምር የሚጠቅሙ መረጃዎችን፣...ወዘተ. ያዘሉ ጥያቄዎችን የሕዝብ ቆጠራው ይጨምር ጀመር። ይህንንም ዓላማ በመከተል በተለያየ ጊዜ የሕዝብ ቆጠራዎች ከዚህ በታች በተዘረዘሩት ሃገሮች ተካሂዷል።

በኩቤክ	በ1660 /እ.ኤ.አ./	ቆጠራ	ተካሂዷል።	
በሲውድን	በ1749	"	"	"
በዩናይትድ ስቴትስ	በ1790	"	"	"
በእንግሊዝና ፈረንሳይ	በ1801	"	"	"
በናይጄሪያ	በ1863	"	"	"
በካናዳ	በ1871	"	"	"
በጋና	በ1891	"	"	"
በሩሲያ	በ1897	"	"	"

8. እነዚህ ሃገሮችና ሌሎችም በ18ኛውና በ19ኛው መቶ ክፈለ ዘመንና ከዚያም በፊት ዘመናዊ የሕዝብ ቆጠራ ያካሄዱና የሚያካሂዱት አገሮች በአሁኑ ዘመን በየአምስት ወይም በየ10 ዓመቱ ቆጠራ ያካሂዳሉ። /ለምሳሌ በየአምስት ዓመቱ ቆጠራ የሚያደርጉ አገሮች ካናዳ፣ አየርላንድ፣ ኩዌት፣...ወዘተ./

III. ዘመናዊ የሕዝብና ቤት ቆጠራ ትርጉም

9. የሕዝብና ቤት ቆጠራ አጠር ባለ ሁኔታ ሲገለጽ በተወሰነ ወቅትና በአገር አቀፍ ደረጃ ወይም በአገር ውስጥ በተወሰነ የአስተዳደር ክልል ስለአለው ሕዝብና ስለሚገኙት ቤቶች ብዛት፣ ስለ ሕዝቡ የዲሞግራፊ፣ የማህበራዊና የኢኮኖሚያዊ ባሕሪያት እንዲሁም ስለቤቶች ሁኔታ የሚገልጹ ስታቲስቲካዊ መረጃዎችን የመሰብሰብ፣ የማጠናቀርና ከዚያም አስተማማኝነቱንና ትክክለኛነቱን በመገምገም የተገኘውን ውጤት ለተጠቃሚዎች የማሠራጨት ተግባራትን ያጠቃልላል።

የሕዝብና ቤት ቆጠራ ውጤት ከአነስተኛ የአስተዳደር ክልል ማለትም ከገበሬ ማህበር ወይም ከቀበሌ ማህበር ጀምሮ እስከ ብሄራዊ ክልል ከዚያም በሀገር አቀፍ ደረጃ በገጠርና በከተማ መረጃዎችን ያስገኛል።

IV የሕዝብና ቤት ቆጠራ ሲካሄድ መሟላት ያለባቸዉ ዋና ዋና ጉዳዮች

10. የቆጠራዉ ሥራ በጣም አስፈላጊ፣ ከፍተኛ ሥራና ወጪ እንደዚሁም የድርጅቶችና የግለሰቦች ትብብር የሚጠይቅ በመሆኑ የሚከናወነዉ በመንግሥት ነዉ። ይህንኑ ተግባራዊ ለማድረግ የቆጠራዉ ሥራ በአዋጅ መደገፍ ስላለበት የሕዝብና ቤት ቆጠራ አዋጅ ማዉጣት ያስፈልጋል፣

11. ቆጠራዉ አንድ ወሰኑ በታወቀ የአስተዳደር ክልል ዉስጥ ያለዉን አካባቢ ሳይደጋገም ወይም ሳይዘለል ሙሉ በሙሉ መሸፈን አለበት። ወሰኑ የታወቀ የአስተዳደር ክልል ማለትም ወረዳ፣ ከተማ፣ ዞን፣ ብሄራዊ ክልል ወይም ሀገርን ሙሉ በሙሉ የሚያጠቃልል ማለት ነዉ።

12. ቆጠራዉ ወሰኑ በታወቀ የአስተዳደር ክልል ነዋሪ የሆነዉን ሕዝብና በክልሉ የሚገኘዉን ቤት ሁሉ ሳይደገምና ሳይዘለል የሚያጠቃልል መሆን አለበት፣

13. በቆጠራዉ የሚሰበሰበዉ መረጃ እያንዳንዱን ነዋሪ በነፍስ ወከፍ በየቤቱ ሄዶ በመጠየቅ የሚገኝ መልስ መሆን አለበት። ይኸም ማለት የቀበሌዉን ባለሥልጣን ወይም የመንደር ኃላፊዉን ብቻ በመጠየቅ ስለቀበሌዉ ወይም ስለመንደሩ ነዋሪዎች የሕዝብና ቤት ቆጠራ መረጃዎች መሰብሰብ አይኖርበትም ማለት ነዉ፣

14. ቆጠራዉ አንድ የተወሰነ ቀንና ሰዓትን በማስመልከት በተቻለ መጠን በአጭር ጊዜ መጠናቀቅ አለበት። ይኸዉም ቆጠራዉ በአንድ በተወሰነ ቀን በእኩለ ሌሊት በቤተሰቡ የተገኙትን አባላት ወይም በዚያ ሰዓት የቤተሰቡ መደበኛ አባላት የነበሩትን ብቻ ያጠቃልላል። በመሆኑም

- ከዚያች ሰዓት በኋላ የሚወለደዉ ሕፃን በቆጠራዉ አይጠቃለልም፣
- ከዚያች ሰዓት በፊት የሞተም ሰዉ በቆጠራዉ አይጠቃለልም፣

15. የሕዝብና ቤት ቆጠራ በአብዛኛዉ አገሮች በየአሥር ዓመት ይካሄዳል። በጥቂት አገሮች ደግሞ በየአምስት ዓመቱ ይካሄዳል። ቆጠራዉ በተወሰነ ወቅት እንዲደገም ከሚያስገድዱ ምክንያቶች አንዱ በተከታታይ በተካሄዱ ቆጠራዎች የተገኙትን መረጃዎች ለማወዳደርና በሕዝቡ ብዛት ወይም በሕዝቡ ባሕርያት (የትምህርት ደረጃ፣ በልደት፣ በሞት፣ ...ወዘተ) የሚከሰተዉን ለዉጥ ለመገምገም እንዲያስችል ነዉ።

V. የሕዝብና ቤት ቆጠራ በኢትዮጵያ

16. በኢትዮጵያ የመጀመሪያው ብሄራዊ የሕዝብና ቤት ቆጠራ የተካሄደው በ1976 ነው። ከዚያ በፊት በተወሰኑ አካባቢዎች በአዲስ አበባ በ1953 እና በ1961 የሕዝብና ቤት ቆጠራ የተካሄደ ሲሆን ተመሳሳይ ቆጠራዎችም በሌሎች ጥቂት ትላልቅ ከተማዎች ተካሄዷል። በ1976 በብሄራዊ ደረጃ የተካሄደው የሕዝብና ቤት ቆጠራ የአገሪቱን ሕዝብና ቤት አስመልክቶ በተለይም ስለ ሕዝቡ ብዛትና ሥርጭት፣ ስለ ሕዝቡ የተለያዩ ማኅበራዊና ኢኮኖሚያዊ ባሕርያት እንዲሁም ስለ ቤቶች ሁኔታ በሚመለከት በየወቅቱ ለተነሱ የስታቲስቲካዊ መረጃዎች ጥያቄ ምላሽ በመስጠት ረገድ ከፍተኛ አስተዋጽኦ አድርጓል።

17. ቆጠራውን አካሄዶ ዳር ለማድረስ የተለያዩ አበይት ተግባራት ተከናውነዋል። ከነዚህም ውስጥ ዋና ዋናዎቹ የሕዝብና ቤት ቆጠራ የካርታ ሥራ ማከናወን የሕዝብና ቤት ቆጠራ መጠይቅ፣ የቆጣሪዎችና የተቆጣጣሪዎች መመሪያዎች፣ የቆጠራ ቅጽ፣...ወዘተ. ማዘጋጀት፣ ቆጠራውን ማካሄድ ማለትም ተፈላጊዎችን መረጃዎች መሰብሰብ እና የተሰበሰቡ መረጃዎችን አቀናብርና ገምግሞ በመተንተን በሪፖርት መልክ በማዘጋጀት ዉጤቱን ለመረጃ ተጠቃሚዎች ማቅረብ ነበሩ።

18. በቅድሚያ ለቆጠራው የመስክ ሥራ ክንውን አመቺ ሁኔታ ለመፍጠር ሲባል አገሪቷን በቆጠራና በመቆጣጠሪያ ቦታዎች በመሸንሸን የሕዝብና ቤት ቆጠራ የካርታ ሥራ ተከናውኗል። ለዚህም የመስክ ሥራ ክንውን ከ600 ሠራተኞች በላይ እንዲሳተፉ ሲደረግ ወደ 7.5 ሚሊዮን ብር የሚደርስ ወጪ ተደርጓል። የካርታውን የመስክ ሥራ ለማጠናቀቅ ወደ 30 ወራት ፈጅቷል። ቆጠራው በግንቦት ወር 1976 የተካሄደ ሲሆን ከአገሪቱ ጠቅላላ ሕዝብ ወደ ሰማንያ አንድ በመቶ የሚሆነው በቆጠራው ሊሸፈን ተችሏል። በተዘጋጀው የቆጠራ ካርታ በመመስረት በቆጠራው ለተሸፈኑት ስለ እያንዳንዱ ቤተሰብና ቤት ተፈላጊዎቹ መረጃዎችን ከቤት ቤት በመሄድ ተሰብስበዋል። መረጃዎቹም በኮምፒዩተር ተቀነባብረው አስፈላጊው ግምገማና ትንተና ተካሄዶ የቆጠራውን ውጤት የሚያሳዩ የትንተና ሪፖርቶች ለየክፍለ ሃገሩና በብሄራዊ ደረጃም ተዘጋጅቶ የታተመ ሲሆን ሪፖርቶቹም ለተጠቃሚዎቹ ተሰራጭተዋል። ከላይ እንደተጠቀሰው ቆጠራው አገሪቱን በሙሉ ያላጠቃለለ በመሆኑ በቆጠራው ያልተሸፈኑ አካባቢዎች አሉ ማለት ነው። እነዚህም በየክፍለ ሃገሩ የሚገኙ ጠቅላላ የዘላን አካባቢዎች፣ በትግራይና በኤርትራ ክፍለ ሃገራት የገጠሩ አካባቢዎች በሙሉ፣ እንዲሁም በከፊል በጎንደር፣ በወሎና በሐረርጌ ክፍለ ሃገራት የገጠር አካባቢዎችን ያጠቃልላል። ተፈላጊዎቹን መረጃዎች ለመሰብሰብና አቀናብሮም ለመረጃ ተጠቃሚዎች ለማቅረብ ከፍተኛ የሰው ኃይል፣ የገንዘብና የሎጅስቲክስ ድጋፍ ጠይቋል። የቆጠራው የመስክ ሥራ ክንውን ተግባር በአንድ ወር ጊዜ ውስጥ የተጠናቀቀ ሲሆን 43,372 መረጃ ሰብሳቢዎች፣ 8,007 ተቆጣጣሪዎች 3,437 የሚሆኑ የበላይ አስተባባሪዎች ተሰማርተዋል። ለቆጠራው ወደ 24.3 ሚሊዮን ብር የሚደርስ ወጪ የተደረገ ሲሆን ለካርታ ሥራ ከወጣው ወጪ ጋር ሲደመር በጠቅላላው ወደ 31.8 ሚሊዮን ብር በካፒታል በጀት ወጪ ተደርጓል። እንዲሁም ቆጠራውን ለማስፈጸም በመደበኛ በጀትም ወደ 7 ሚሊዮን ብር እንደወጣ ይገመታል። በመሆኑም በ1976 ለተካሄደው የሕዝብና ቤት ቆጠራ የካፒታል በጀትና የመደበኛ በጀት ሲደመር በጠቅላላው ወደ 39 ሚሊዮን ብር ወጪ ሆኗል።

19. የሕዝብና ቤት ቆጠራ ሥራ የአገሪቷ አንደኛው ብሄራዊና ከፍተኛ የስታቲስቲክስ ፕሮግራም እንደመሆኑ መጠን በአንድ ድርጅት ብቻ ተግባራዊ ሊሆን እንደማይችል በቅድሚያ ግንዛቤ አግኝቶ ለዚሁ ሲባል የተለያዩ የመንግሥት መ/ቤቶችና ሕዝባዊ ድርጅቶችን በተቀናጀ መልክ ለማሳተፍ በሚያስችል አኳኋን የሕዝብና ቤት ቆጠራ ኮሚሽን ተቋቁሞ ቆጠራው ተግባራዊ ለመሆን በቅቷል። በዚህ ውስጥ የማዕከላዊ ስታቲስቲክስ ባለሥልጣን ቆጠራውን በማቀድና በማደራጀት ተግባራዊ እንዲሆን በአስፈጻሚነት ዓይነተኛ ሚና ተጫውቷል። ኮሚሽኑ የተጣለበትን ኃላፊነትና ተግባር ለመወጣት አመቺ በሚሆንበት መንገድ ከብሄራዊ ደረጃ አንስቶ እስከ ወረዳ ድረስ በኮሚቴዎችና በጽ/ቤቶች ተዋቅሮ ነበር። በኮሚሽኑ የተዋቀሩት ኮሚቴዎችና ጽ/ቤቶች በየደረጃው ቆጠራው የሚጠይቀውን ሁሉ በማሟላት፣ አመራር በመስጠት፣ እንደአስፈላጊነቱ እርምጃ በመውሰድ፣ ለቆጠራው አፈጻጸም የቅርብ ክትትልና ቁጥጥር

በማድረግና ቆጠራው በታተደው ጊዜ መመሪያን ተከትሎ መፈጸሙን በማረጋገጥ ረገድ ከፍተኛ ሚና ተጫውተዋል። የቆጠራውን ሕጋዊነት ለማረጋገጥና የኮሚሽኑን መቋቋም ዕውን ለማድረግ የሕዝብና ቤት ቆጠራ አዋጅ ቁጥር 252/ 1976 ታውጆ ነበር።

20. በ1976 የተካሄደው የሕዝብና ቤት ቆጠራ ውጤት የህዝቡን የኑሮ ደረጃ ለማሻሻል በወጡ የልማት ዕቅዶች ዝግጅትና የልማት ዕቅዶቹንም ለመከታተል ከፍተኛ አስተዋጽኦ አድርጓል። ከዚህም ሌላ ዕቅዶች ዝግጅትና ... ቆጠራው አደረጃጀቱና አፈጻጸሙ በአፍሪቃ አህጉር ተመሳሳይ ቆጠራ ከአካሄዱ አገሮች ጋር ሲነጻጸርም ከፍተኛውን ቦታ እንደያዘ ይነገርለታል።

VI. የ1987 አገር አቀፍ የሕዝብና ቤት ቆጠራ

i. የቆጠራው አስፈላጊነት

21. የመጀመሪያው የሕዝብና ቤት ቆጠራ ከተካሄደ ጀምሮ አሥር ዓመት ሞልቶታል። በዚህ አሥር ዓመት ጊዜ ውስጥ በአገሪቱ ሕዝብ ላይ ብዛቱን፣ ሥርጭቱን ...ወዘተ በተመለከተ በርካታ ተፈጥሮአዊና ሰው ሰራሽ ለውጦች የተከሰተ መሆኑ ግልጽ ነዉ። ስለዚህ ከ1976 የሕዝብና ቤት ቆጠራ የተገኙትን መረጃዎች ወቅታዊ ለማድረግ፣ የተከሰቱትን ለውጦች ለመገምገም፤ አዳዲስ መረጃዎችንም በብቃትና በጥራት ለማሰባሰብ፣ የነዋሪዉን የወደፊት የሥነ ሕዝብ የማህበራዊና የኢኮኖሚ ባህርያትን አስተማማኝና ወቅታዊ ከሆኑት መረጃዎች በመነግት ለመተንበይ በተጨማሪም በ1976 የሕዝብና ቤት ቆጠራ ያልተሸፈኑትን የሀገሪቷን ክፍሎችና ሕዝቦች ሙሉ በሙሉ ለመሸፈን በ1987 ጥቅምት ወር የሚካሄደዉ ሁለተኛዉ አገር አቀፍ የሕዝብና ቤት ቆጠራ አስፈላጊ ነዉ።

ii. የሕዝብና ቤት ቆጠራው የሚያስገኛቸው ጥቅሞች

22. ማንኛውም ሰው ሃገሩን መውደድና ማፍቀር ይገባዋል። ይህንንም ለመግለጽ ወይም ለማሳየት የሕዝብና ቤት ቆጠራ በሚካሄድበት ወቅት በፈቃደኝነት ለቆጣሪዉ ትክክለኛና እውነተኛ የሆኑ መረጃዎችን መስጠት አለበት። በሕዝብና ቤት ቆጠራው ሥራ የሚሰበሰቡ መረጃዎችም ለጋራ ጥቅም የሚዉሉ መሆኑን በትድሚያ መገንዘብ ያስፈልጋል።

23. መንግሥት ምንግዜም ቢሆን ሕዝቡ የተሻለ ኑሮ እንዲኖረው ለማስቻል ከፍተኛ ጥረት ያደርጋል። በመሆኑም መንግሥት ትምህርት ቤቶችን፣ ሆስፒታሎችን፣ መንገዶችን፣ ... ወዘተ በበቂ መጠን እንዲሠራ ለማድረግ፣ እንዲሁም የሥራ መስኮችን በሚገባ ለመዘርጋትና ያሉትንም ለማስፋፋት እንዲችል ጠቅላላ የሕዝቡ ብዛት ለመላው ሃገሪቷ፣ ለየክልሉ፣ ለየዞኑ፣ ለየወረዳዎችና ለየከተሞች እንዲሁም ለሌሎች አነስተኛ የአስተዳደር ክፍሎች በትድሚያ መታወቅ አለበት። የሕዝብን ቆጠራ አስፈላጊነትና ጠቃሚነት በመገንዘብ ፍሬአማና ትክክለኛ የሆነ ውጤት ለማግኘት ቆጠራውን ከፍ ባለ ጥንቃቄ ማካሄድ ያስፈልጋል። ይህም ሊሆን የሚችለው እያንዳንዱ መልስ ሰጭ በሕዝብና ቤት ቆጠራ ለሚጠየቀው ጥያቄ ትክክለኛውን መልስ ለቆጣሪው ከሰጠ ብቻ ነው። የሕዝብና ቤት ቆጠራዉ ተግባር በትክክልና በጥንቃቄ ተከናወነ ሊባል የሚችለው በኢትዮጵያ ነዋሪ የሆኑት ሰዎች በሙሉ ሲቆጠሩ ከመሆኑም በላይ ማንኛውም ነዋሪ ሳይደገም አንድ ጊዜ ብቻ ሲቆጠርና የሕዝብና ቤት ቆጠራው ሥራ ትክክልና አስተማማኝ ውጤት ሲሰጥ ነዉ።

24. ለምሳሌ አንድ ቤተሰብ ሰባት አባሎች አሉት እንበል። ይኸውም ባልና ሚስቱ እንደዚሁም አምስት ልጆቻቸው፣ እነኚህ ሰዎች በቀን በቀኑ ምግብ መመገብ እንደሚያስፈልጋቸው የታወቀ ነው። አይደለም? ለምሳሌ አንድ ቀን ትልቁ ልጅ ለጨዋታ ወይም ትምህርት ቤት ሄዶ ሲመለስ ወላጆቹ ወንድሞቹና እህቶቹ ምግባቸዉን ተመገበዉ የርሱን ድርሻ ረስተው ሳያስቀምጡ ቀዩት እንበል። ይህ ልጅ መናደድ ይገባዋል አይገባዉም? በርግጥ ይገባዋል። ልጅም እናትየው ምግቡን በሥርዓት አቅዳ አለማዳረሷን ይገነዘባል። ምግቡ እንኳን በቂ ባይሆንም ከያንዳንዱ ድርሻ በመቀነስ ሁሉም ድርሻውን እንዲያገኝ ማድረግ ነበረበት እንጂ አንዱ ብቻ ምግብ ከነጭራሹ ሳያገኝ የቀሩት ሁሉ በቂ ምግብ እንዲያገኙ ማድረግ አይገባትም ነበር። እንግዲህ የአንድ ቤተሰብ እናት እንኳ የሠራችውን ምግብ በሥርዓት ለማዳረስ የልጆቿን ብዛት ማወቅ ካስፈለጋት መንግሥት ደግሞ ለሕዝቡ አስፈላጊውን አገልግሎቶች ማለትም እንደትምህርት፣ ሕክምና፣ የሥራ ዕድል፣ የትራንስፖርትና መገናኛ አገልግሎት፣ በቂ ምግብ፣ ለግብርና፣ የሚያስፈልጉ አትርቦቶች፣ የፖሊስ ጥበቃ፣...ወዘተ. ለመስጠት በጠቅላላ በአገሪቱ በየክልሉ፣ በየዞኑ፣ በየወረዳው እንደዚሁም በአነስተኛ አስተዳደር ክፍሎች የሚገኘውን ሕዝብ ብዛት ማወቅና እንዲሁም

የሕዝቡን የማኅበራዊና የኢኮኖሚ ባሕርያት የሚገልጹ መረጃዎችን በተመለከተ ከፍተኛ ግንዛቤ እንዲኖረው ያስፈልጋል ማለት ነዉ።

25. በአንድ አስተዳደር ክልል ሆስፒታል ለመሥራትና የተሩትንም የጤና አገልግሎቶች ለነዋሪው ለመስጠት በክልሉ የሚኖረውን ሕዝብ ብዛት ማወቅ አስፈላጊ ነው። እንደዚሁም ትምህርት ቤቶችን ለመሥራት በቂ አስተማሪዎችንም ለማሰልጠን በዚሁ ክልል በትምህርት የዕድሜ ክልል ዉስጥ ያሉትን ሕጻናት ብዛት ማወቅ ያስፈልጋል። ነገር ግን የሕዝቡን ብዛት ብቻ ቆጠራው ቢገልጽ በትምህርት የዕድሜ ክልል ዉስጥ ያሉትን ሕጻናት ወይም በሥራ ዕድሜ ያሉትን ኅልማሳዎች አያመለክትም። ስለዚህ በልዩ ልዩ ዕድሜ ያሉትን ግለሰቦች ብዛት ለማወቅ በቆጠራው ጊዜ የግለሰቦች ዕድሜም ይጠየቃል። ከዚህም በላይ ለሕብረተሰቡና ለኢኮኖሚው ልማት ለሚተለሙት ፕሮዥዎች ሁሉ የሕዝቡን ብዛት ማወቅ ብቻ በቂ ስላልሆነ በተጨማሪ የሕዝቡን ልዩ ልዩ የሶሻልና የኢኮኖሚ ባሕሪያትን የሚያመለክቱ እንደ ጾታ፣ ኃይማኖት፣ ቋንቋ፣ ብሄረሰብ፣ የጋብቻ ሁኔታ፣ የፍልሰትን ሁኔታ፣ የትምህርት ችሎታ፣ የሥራ ዓይነት፣ የተወለደበት ሥፍራ፣ የተወለዱት ልጆች ብዛት፣ የሞቱት ሰዎች ብዛት፣...ወዘተ. መረጃዎች በሕዝብና ቤት ቆጠራ ጊዜ ይሰበሰባሉ።

26. በኢትዮጵያ በ1987 ሊካሄድ የታቀደው የሕዝብና ቤት ቆጠራ ከፍተኛ ጥቅም እንደሚያበረክት ጥርጥር የለውም። ለሐገሪቱ የማኅበራዊና የኢኮኖሚ ዕድገት ዕቅድ ለማዘጋጀት እንዲሁም ለአስተዳደር ጉዳዮች ከሕዝብና ቤት ቆጠራው ውጤት የሚገኘው መረጃ መሠረታዊ መነሻ ይሆናል።

27. የሕዝቡን የሥርጭት ሁኔታ ማለትም በየትኛው ሥፍራ ምን ያህል ሕዝብ እንደሚኖር የሚያሳይ ዝርዝር መረጃ ከአለ መንግሥት የአስተዳደር ክልሎችን በሚገባ እንዲያደራጅ ይረዳዋል። ይህም ሕዝባዊ አገልግሎቶችን ለምሳሌ ትምህርት ቤቶችን፣ ጤና ጣቢያዎችን፣ መንገዶችን፣ የውሃ ልማትን፣...ወዘተ. ለማስፋፋት ጠቃሚ ነው። በተጨማሪም ከቆጠራው ሥራ የሚገኘው መረጃ ከሚሰጣቸዉ ጥቅሞች አንዱ ለአስተዳደር ሥራ እንዲረዳ የምርጫ ክልሎችን ለይቶ ለማወቅና እንዲሁም የመራጮችንና የተመራጮችንም ብዛት በተመለከተ ግንዛቤ በመስጠት ሕዝባዊ ምርጫ ለማካሄድ ይረዳል። ይህም ስለሆነ የሕዝቡን ጂኦግራፊያዊ ሥርጭት በተመለከተ ዝርዝር መረጃው በትክክል መታወቅ አለበት።

28. ድርቅና ረሃብ ያጠቃቸውን አካባቢዎች ለወደፊት ዘለቄታ ባለው መንገድ ለማቋቋምና መፍትሄ ለማስገኘት የሕዝቡ ጂኦግራፊያዊ ስርጭት በሚገባ መታወቅ አለበት። ከዚህም በላይ ብዙ የልማት ፕሮጀክቶች በሃገሪቱ ውስጥ የተካሄዱና የሚካሄዱም አሉ። እነዚህ የልማት ፕሮጀክቶች አብዛኛውን ጊዜ የሚገኙት በአንዳንድ በተወሰኑ ቦታዎች ነው። እነዚህም ፕሮጀክቶች በሚካሄዱባቸው ቦታዎች የሕዝቡን ብዛት፣ ስርጭት እና የሕዝቡን ጥንቅር የሚያመለክቱ መረጃዎች በሕዝብ ቆጠራው አማካይነት ሊገኙ ይቻላል። እንደዚህ ዓይነት መረጃዎች ፕሮጀክቶች ለሚካሄዱባቸው ሥፍራዎች በጣም ጠቃሚ ናቸው። ከዚህ ቀደም የአንዳንድ ድርጅቶች ፕሮጀክቶች በሚካሄድባቸው ሥፍራዎች የእስታቲስቲክስ መረጃዎች ይሰበሰቡ ነበር። ይህም የሥራ ድርብርቦሽን፣ የሰው ጉልበትና የገንዘብ መባከንን ስለሚያስከትል ለድርጅቶችም ሆነ ለግለሰቦች በሕዝብና ቤት ቆጠራ ሳቢያ የሚያስፈልጉ መረጃዎች ሁሉ ቢሰበሰቡ የሥራ ድርብርቦሽና አለአስፈላጊ የሆነ ወጭዎችንም ለማስወገድ ይችላል።

29. የሕዝብና ቤት ቆጠራው የሃገሪቱን የኢኮኖሚና የማኅበራዊ ችግሮች ለማጥናትና ለመመዘን ከዚያም የነዚህን አቋም ለማጠንከርና ለማሻሻል በሚያስችሉ ውሳኔዎች ላይ ለመድረስ ይረዳል። ይህም የሠራተኛ ቅጥር ጥያቄና የሰው ጉልበትን የማደራጀት ፕሮግራሞችን ለመቀየስ፣ ስለሕዝብ ፍልሰት፣ ስለቤቶች ችግር፣ ስለትምህርት፣ ስለጤና አጠባበቅ፣ ስለሕዝቡ ማሕበራዊ ደህንነትና ስለ ማሕበራዊ ኀልጋሎት፣ የኢኮኖሚና የማኅበራዊ ልማት ዕቅድን ለማዘጋጀት እንደዚሁም ሌሎችን ለነዋሪው የሚጠቅሙ በርካታ ጉዳዮች በሚገባ ለማከናወን ሕዝቡን በሚመለከት ትክክለኛና አስተማማኝ የሆኑ መረጃዎች አስፈላጊ ናቸው።

30. በሕዝብና ቤት ቆጠራው ተግባር የሚሰበሰበው መረጃ ያለፈውን፣ የአሁኑን፣ የወደፊቱን፣ የሕዝብ ብዛትና ዕድገት፣ የሕዝቡን ስርጭትና የሕዝቡን በፆታና በዕድሜ አመዳደብ በሚመለከት ትንተናና ግምገማ ለማካሄድ ይረዳል። እንዲሁም የከተሞች ዕድገትና የጂኦግራፊያዊ ስርጭት በሥራ ዓይነትና በትምህርት ደረጃ፣ የሕዝቡን የኢኮኖሚና ማኅበራዊ ባሕሪያት የሚያመለክቱ መረጃዎች እንደ ጾታና የዕድሜ አመዳደብ፣ በልዩ ልዩ ሕብረተሰብ መካከል ስለአለው የልደትና የሞት ልዩነት፣...ወዘተ. ለምርምርና

ለጥናት እንዲሁም ለማህበራዊና ለኢኮኖሚ ልማት ዕቅድ ለመዘጋጀትና በተጨማሪም የንግድን ዕድገት በተመለከተ ለሚያጋጥሙ ችግሮች መፍትሄ ለመሻትና በሚገባ እቅድንም ለመምራት ዓይነተኛ መግሪያ ይሆናል።

31. ከዚህ በላይ የተገለጹት ከሕዝብና ቤት ቆጠራ የሚገኙ መረጃዎች ከሚሰጡት ጥቅሞች ሌላ መረጃዎቹ ለግለሰቦችና እንዲሁም በንግድ በኢንዱስትሪና በግብርና ለተሠማሩ ድርጅቶች በጣም አስፈላጊ ናቸው። ተፈላጊ የሆኑ የንግድ ዕቃዎችንና ሸቀጣ ሸቀጦችን ገምቶ ለተለያዩ ሸማቾች ለማቅረብና ፍላጎታቸውንም ለማርካት የሕዝቡን ብዛት በዕድሜና በጾታ እንዲሁም በሥርጭት ሁኔታ በትክክል ማወቅ ያስፈልጋል። የንግድ ድርጅቶችንና እንዱስትሪዎችን ለማቋቋም በትክክል ቦታው አማካይ እንደሆነ፣ የሰው ጉልበት ይገኝ እንደሆነ፣ የመጓጓዣ ጥርጊያ መንገዶች መኖራቸውን በትክክል ማረጋገጥ አስፈላጊ ነዉ። ከዚህም በላይ አንዳንድ ግለሰቦች ጥናትና ምርምር ለማድረግ ፍላጎት ካላቸዉ ከሕዝብና ቤት ቆጠራ የሚገኘው መረጃ በሚገባ ሊረዳ ይችላል።

32. በሕዝብና ቤት ቆጠራው አማካይነት የሚሰበሰቡት መረጃዎች ወደፊት በናሙና የሚካሄዱ /በከፊል ለሚካሄዱ/ የማኅበራዊና የኢኮኖሚ ጥናቶችን ለማከናወን መሠረት ከመጣሉም በላይ እስታቲስቲክስ ነክ ለሆኑ መረጃዎች መሠረት ነው። ከዚህም ሌላ ከሕዝብና ቤት ቆጠራ ሥራ ጋር ግንኙነት ያላቸው ቆጠራዎች በተለይ የኢንዱስትሪና የእርሻ ነክ ቆጠራዎች ከሚደረገው የሕዝብና ቤት ቆጠራ ሥራ ብዙ ትምህርትና ልምድ ማግኘት ይቻላል።

33. ከሕዝብና ቤት ቆጠራው የሚገኙት መረጃዎች ለሃገሪቱ ከፍተኛ ጥቅም ከመስጠታቸዉም በላይ በዓለም አቀፍ ደረጃም ጥቅም ያስጣል። ይኸውም ስለአፍሪካና ስለዓለም ሕዝብ ዕድገት /በዓመት ከመቶ ስንት እንደሚያድግ ለማወቅ/ለሚከናወነው ጥናት ጠቃሚ ነው።

iii. <u>በቆጠራው የሚሠማራዉ የሰዉ ኃይል ብዛት</u>

34. የሁለተኛዉ የሕዝብና ቤት ቆጠራ ከመጀመሪያዉ /ከ1976 ቆጠራ/ ጋር ሲነፃፀር በሕዝብ ብዛትና በሚሸፈነዉ አካባቢ የላቀና ሰፊ በመሆኑ የሚያስፈልገዉ የሰዉ ኃይል ቁጥር ከፍተኛ ነዉ። የቆጠራዉ ትድመ ዝግጅት አካል የሆነዉን የሕዝብና ቤት ቆጠራ ካርታ ሥራ መ/ቤቱ ለ17 ወራት ባካሄደዉና በተዘጋጁት የቆጠራና የመቆጣጠሪያ ካርታዎች ብዛት መሠረት 84,900 የሚሆኑ/ 68,250 ቆጣሪዎች 13,650 ተቆጣጣሪዎች እንዲሁም 3,000 የሚሆኑ በተለያየ ደረጃ የሚገኙ የቆጠራ ጽ/ቤት ሠራተኞች በቆጠራዉ ሥራ ይሳተፋሉ ተብሎ ይገመታል።

iv. <u>በቆጠራዉ የሚሸፈነዉ አካባቢ</u>

35. ብሄራዊ የሕዝብና ቤት ቆጠራ በመሠረቱ ቆጠራዉ በሚካሄድበት አገር ያለዉን ሕዝብና ቤት ሙሉ በሙሉ መሸፈን አለበት። በመሆኑም በ1987ቱ ብሄራዊ የሕዝብና ቤት ቆጠራ በኢትዮጵያ ብሄራዊ ክልል የሚገኙትን የዘላን ሕዝቦችን ጭምር ለመሸፈን ታቅዷል።

v. <u>ቆጠራውን የሚያካሄደው ማን ነው ?</u>

36. በአዋጅ ቁጥር 8/1980 ለማዕከላዊ ስታቲስቲክስ ባለሥልጣን በተሰጠው ሥልጣንና ኃላፊነት መሠረት የሕዝብና ቤት ቆጠራ ማካሄድ እንደሚችል ተገልጿል፣ ሆኖም የሕዝብና ቤት ቆጠራን የማካሄድ ተግባር በጣም ግዙፍና ከባድ እንዲሁም ከፍተኛ ወጪንና ብዛት ያለው የሰው ኃይል ስምሪት የሚያስፈልገው ሥራ ከመሆኑ የተነሣና ይህንን ተግባር ለማስፈጸም የተለያዩ የመንግሥት መ/ቤቶችን፣ ድርጅቶችንና ግለሰቦችን፣...ወዘተ. ከፍተኛ ተሳትፎና ትብብር የሚጠይቅ ስለሆነ የቆጠራው ሥራ የሚካሄደው በአዋጅ ቁጥር 32/1985 በተቋቋመ የሕዝብና ቤት ቆጠራ ኮሚሽን ነው። የተቋቋመው ኮሚሽን በርካታ መ/ቤቶችን ያካተተ ሲሆን የማዕከላዊ ስታቲስታክስ ባለስልጣን የኮሚሽኑ ጽ/ቤት በመሆን ያገለግላል።

VII. <u>የሕዝብና ቤት ቆጠራ ማስፈጸሚያ አዋጅ</u>

37. የሕዝብና ቤት ቆጠራ ሥራ የአገሪቷ አንደኛው ብሄራዊና ከፍተኛ የስታቲስቲክስ ፕሮግራም እንደመሆኑ መጠን በአንድ ድርጅት ብቻ ተግባራዊ ሊሆን እንደማይችል በቅድሚያ ግንዛቤ አግኝቶ ለዚሁ ሲባል የተለያዩ የመንግሥት መ/ቤቶችና ሕዝባዊ ድርጅቶች በተቀናጀ መልክ ለማሳተፍ እንዲቻል የሕዝብና ቤት ቆጠራ ኮሚሽን ማቋቋሚያ አዋጅ ማውጣት ያስፈልጋል።

38. በ1976 የተከናወነውንና በአገሪቱ የመጀመሪያ የሆነውን የሕዝብና ቤት ቆጠራ ሕጋዊነት ለማረጋገጥና በአዋጁ መሠረት የተቋቋመውን ኮሚሽን ተግባርና ኃላፊነት ዕውን ለማድረግ የሕዝብና ቤት ቆጠራ አዋጅ ቁጥር 252/1976 ታውጆ ነበር። በተመሳሳይ ሁኔታ በጥቅምት ወር 1987 ሊካሄድ ለታቀደው ለሁለተኛው ብሄራዊ የሕዝብና ቤት ቆጠራ ኮሚሽን ማቋቋሚያ አዋጅ ቁጥር 32/1985 ጥቅምት 8 ቀን 1985 ታውጇል። በዚህ አዋጅ መሠረት የተቋቋመው ኮሚሽን በግምባር ቀደምትነት ቆጠራውን ለማስፈጸም አግባብ ያላቸውን መ/ቤቶችና ድርጅቶች በማስተባበር የቆጠራው ሥራ እንዲከናወን ያደርጋል። በአዋጁ የማዕከላዊ ስታቲስቲክስ ባለሥልጣን ቆጠራውን በማቀድና በማደራጀት እንዲሁም ተግባራዊ እንዲሆን በአስፈጻሚነት ዓይነተኛ ሚና እንድሚጫወት ተገልጿል። በአዋጁ መሠረት የተቋቋመው ኮሚሽን የተጣለበትን ኃላፊነትና ተግባር ለመወጣት አመቺ በሚሆንበት መንገድ ከብሄራዊ ደረጃ አንስቶ እስከ ወረዳ ድረስ በኮሚሽኖችና በጽ/ቤቶች የተዋቀረ ሲሆን ከወረዳ በታች ደግሞ ባሉት አስተዳደር ክፍሎች በኮሚቴ ደረጃ ተዋቅራል።

VIII. <u>የሕዝብና ቤት ቆጠራዉ ሥራ መዋቅር</u>

39. የሕዝብና ቤት ቆጠራውን ዕቅድ ማውጣት፣ ማደራጀትና የቆጠራውንም ተግባር ከግቡ ለማድረስ ከፍ ያለ ብሄራዊ ድጋፍን የሚጠይቅ ነው። በመሆኑም የሚመለከታቸው የሚኒስቴር መ/ቤቶችና አንዳንድ ድርጅቶች ሙሉ ድጋፋቸውንና ትብብራቸውን ማበርከት ይኖርባቸዋል። ይህንንም ተግባራዊ ለማድረግ ከላይ በተጠቀሰው አዋጅ መሠረት የተለያዩና አግባብ ያላቸው ሚ/ር መ/ቤቶችንና ድርጅቶችን ያቀፈና በጠቅላይ ሚኒስትሩ የሚመራ ማዕከላዊ የሕዝብና ቤት ቆጠራ ኮሚሽን ተቋቁሟል በተዋረድም ይኸው ኮሚሽን በክልልና በዞኖች ቀደም ብሎ የተቋቋመ ሲሆን በወረዳ ደረጃም ኮሚሽኖቹ በቅርቡ ተቋቁመዋል። እንዲሁም በማዕከል፣ በሁሉም ክልሎችና ዞኖች የሕዝብና ቤት ቆጠራ ጽ/ቤቶች የተቋቋሙ ሲሆን በወረዳ ደረጃም ጽ/ቤቶች በቅርቡ ተቋቁመዋል። ከወረዳ በታችም በከተሞች፣ በቀበሌ ማሕበራትና በገበሬ ማሕበራት ደረጃም የሕዝብና ቤት ቆጠራ አስፈጻሚ ኮሚቴዎች ይቋቋማሉ።

40. በየደረጃው የተዋቀሩት ኮሚሽኖች፣ ጽ/ቤቶችና ኮሚቴዎች ቆጠራውን ለማስፈጸም በየደረጃው የቆጠራው ሥራ የሚጠይቀውን ሁሉ በማሟላት፣ አመራር በመስጠት፣ እንደአስፈላጊነቱ እርምጃ በመውሰድ፣ ስለቆጠራው አፈጻጸም የቅርብ ክትትልና ቁጥጥር በማድረግና ቆጠራው በታቀደው ጊዜ መመሪያን ተከትሎ መፈጸሙን በማረጋገጥ ረገድ ከፍተኛ ሚና እንደሚጫወቱ ይጠበቃል።

IX. <u>የሕዝብና ቤት ቆጠራዉን ለማካሄድ የተከናወኑ አበይት ቅድመ ዝግጅቶች</u>

i. <u>የቆጠራ ዕቅድ ዝግጅት</u>

41. ካለፈዉ የቆጠራ ልምድ በመነሳትና በአሁኑ ቆጠራ ወቅት የሚኖሩትን ሁኔታዎች በማገናዘብ ቆጠራዉን ለማካሄድ የሚያስችል ዕቅድ የማዕከላዊ ስታቲስቲክስ ባለሥልጣን አዘጋጅቶ ለጠቅላይ ሚኒስትሩ ጽ/ቤት አቅርቧል። የስምምነት ሰነዱ ይዘት የቆጠራዉ ዓላማና ጥቅም ቆጠራዉን ለማካሄድ መከናወን ያለባቸዉ የቅድመ ቆጠራ ዝግጅት ተግባሮች ዝርዝር፣ የቆጠራዉ አፈጻጸም፣ በቆጠራዉ የሚሰበሰቡ መረጃዎች የሚጠናቀሩበትን ዘዴ፣ ቆጠራዉን ለማካሄድ የሚያስፈልገዉ የሰዉ ኃይልና የበጀት ፍላጎት ያጠቃልላል።

ii. <u>የዉጭ ዕርዳታ ስለማግኘት</u>

42. ለቆጠራዉ ተግባር ማስፈጸሚያ ከመንግሥት ከሚመደበዉ በጀት በተጨማሪ ከዉጭ ዕርዳታ በማስፈለጉ ስለቆጠራዉ ፕሮጀክት የስምምነት ሰነድ ተዘጋጅቶ ለዕርዳታ ሰጪ ድርጅቶች በመበተንና በዉጭ ኢኮኖሚ ትብብር ሚኒስቴር አማካይነት ስብሰባ በመጥራት የተወሰኑት ቆጠራዉን ለመርዳት ቃል

የገቡበትን መጠን አስታዉቀዋል። ሆኖም እስካሁን በተደረገዉ ጥረት ለፕሮጀክቱ UNFPA 2.3 ሚሊዮን የአሜሪካን ዶላር፣ የስዊድን ዓለም አቀፍ ድርጅት SIDA አንድ ሚሊዮን የስዊድን ክሮነርና USAID ወደ 554,500 የሚጠጋ የአሜሪካን ዶላር ዕርዳታ መስጠታቸዉን አረጋግጠዋል። በተለይም ከUSAID የተገኘዉ ዕርዳታ በአብዛኛዉ ለቴክኒክ ድጋፍ የዋለ ነዉ። በተጨማሪም UNDP ሰባት መቶ ሺህ የአሜሪካን ዶላር ለመርዳት ቃል ገብቷል።

iii. የቆጠራ ካርታ ሥራ

43. ማንም ሰዉ ወይም ቤት ሳይቆጠር እንዳይቀር እንደዚሁም ከአንድ ጊዜ በላይ እንዳይቆጠር ለማድረግ ቆጠራዉ ከመከናወኑ በፊት የቆጠራ ቦታና የመቆጣጠሪያ ቦታ ካርታዎች ማዘጋጀት አስፈላጊ ነዉ። በተጨማሪም የቆጠራ ካርታ ቦታ ማዘጋጀት በቆጠራዉ የሚሰማራዉን የሰዉ ኃይል፣ /የቆጣሪዎችንና የተቆጣጣሪዎችን/ ብዛት ለመገመት ከማስቻሉም በላይ ወደፊት በአገሪቱ ለሚካሄዱ የናሙና ጥናቶች መሠረት በመሆን ያገለግላል። በመሆኑም እያንዳንዱ ቦታ ከ150-200 የሚደርሱ ቤተሰቦች ያሉበትን ቦታ መሠረት በማድረግ የሚከለል ሲሆን ይህንንም እንደ አንድ ቆጠራ ቦታ በመዉሰድ ይህንኑ ከለላ የሚያሳይ የቆጠራ ቦታ ካርታና መግለጫ ተዘጋጅቷል።

44. ከአራት እስከ አምስት የሚሆኑ ተዋሳኝ የቆጠራ ቦታዎችም እንደ አንድ የመቆጣጠሪያ ቦታ ተወስደዉ የመቆጣጠሪያ ቦታ ካርታ ተዘጋጅቶላቸዋል። በዚህ ዓይነት አገሪቱን በሙሉ ከተማዉንና ገጠሩን ጭምር በቆጠራ ቦታዎችና በመቆጣጠሪያ ቦታዎች በመሸንሸን የሕዝብና ቤት ቆጠራ ካርታ ሥራ ተከናዉኗል። በቆጠራዉም ወቅት አንድ ቆጣሪ በአንድ የቆጠራ ቦታ ተመድቦ የቆጠራዉን ተግባር እንዲያከናዉን ይደረጋል። እንዲሁም እስከ ሰባት የሚደርሱ ቆጣሪዎችን/በአንድ የመቆጣጠሪያ ቦታ የሚሠማሩትን/ ተግባር አንድ ተቆጣጣሪ በመቆጣጠር የቆጠራዉን ሥራ ያስፈጽማል።

45. የቆጠራ ካርታዉን ሥራ ለማስፈጸም በርካታ ባለሙያዎች፣ ተቆጣጣሪዎችና የመስክ ሠራተኞች በማስፈለጋቸዉ ወደ 2000 ለሚጠጉ የካርታ ሠራተኞች የካርታዉን ሥራ በተመለከተ ጥልቀት ያለዉ ሥልጠና በየደረጃዉ ተሰጥቷል። የካርታ አሠራር መመሪያንና ለዚሁ ተግባር የተዘጋጁትን ልዩ ልዩ ቅጾች በመስክ ለመፈተሽ የሙከራ ጥናት ማካሄድ ያስፈልጋል። በመሆኑም ሠልጣኞቹ በቀጥታ ወደ ሥራ ከመሠማራታቸዉ በፊት የመስክ ልምምድ አድርገዋል።

46. የሕዝብና ቤት ቆጠራ ካርታ ሥራ የሚከናወነዉ ሥልጠና የተሰጣቸዉን የመስክ ሠራተኞች፣ በቡድን በመመደብ ሲሆን እያንዳንዱም ቡድን የተቀናጀዉ በስምንት ካርታ ሠራተኞች፣ በሁለት ቴክኒክ ተቆጣጣሪዎች፣ በአንድ የአስተዳደር ተቆጣጣሪ፣ አንድ ሾፌር፣ አንድ ወጥቤትና በአንድ የካምፕ ጠባቂ ነዉ። ቡድኑ የካርታዉን ሥራ የሚያከናዉነዉ በካምፕ በመኖር ሲሆን በአንድ አካባቢ ካምፑን በመመስረት በዙሪያዉ ያሉትን ገበሬ ማሕበራት የካርታ ሥራ እስኪያጠናቅቅ ድረስ ከዚያዉ ይቆያል። ከዚያም ቡድኑ ካምፑን ነቅሎ ወደ ሌላ ሥፍራ በማዛወርና ይህንን ሂደት በመቀጠል በወረዳዉ የሚገኙትን ገበሬ ማሕበራትና ከተሞች /ቀበሌ ማሕበራት/ የቆጠራ ካርታ ሥራን በማጠናቀቅ ወረዳዉንና ከተማዉን በቆጠራና በመቆጣጠሪያ ቦታዎች በመከፋፈል የቆጠራና የመቆጣጠሪያ ቦታ ካርታዎች ተዘጋጅተዋል።

47. የሕዝብና ቤት ቆጠራ ካርታ ሥራ የተካሄደዉ መሥፈርቱ አንድ ባለ 50,000 በሆነ ካርታ ላይ በመመሥረት ሲሆን በአንድ ወረዳ የሚሠማራ የካርታ ሥራ ቡድን በመጀመሪያ ለቆጠራ ቦታ ሽንሸና ለቆጠራ ቦታ ካርታ መሠረት የሚሆነዉን ወረዳዉን የሚሸፍን መሠረታዊ ካርታና ሌሎች ለካርታዉ ሥራ የሚያስፈልጉ ዝግጅቶችን ወረዳዉ ከመግባቱ በፊት ያከናዉናል።

48. የካርታዉ ሥራ ቡድን የተመደበበት ወረዳ እንደደረሰ ከሚመለከታቸዉ የወረዳ ኃላፊዎች ጋር በመነጋገር በወረዳዉ ዉስጥ ያሉትን የገበሬ ማሕበራትና የከተማ ነዋሪዎች ማሕበራትን ሥምና የሊቃነ መናብርት ሥም ይመዘግባሉ።

49. የገበሬ ማሕበራትና የከተማ ነዋሪዎች ማሕበራት ምዝገባ ከተጠናቀቀ በኋላ የወረዳዉን ክልል ወይም ዳር ድንበር በመጠየቅ የቦታ ሥሞችን በመጥቀስ የወረዳዉን ድንበር ለመለየት ጥረት ያደርጋል። ይህም

የሚረዳው ቡድን የመስክ ሥራ ከመጀመሩ በፊት ስለወረዳው ስፋትና መልክአ ምድራዊ አቀማመጥ ግንዛቤ እንዲያገኝ ነው።

50. ቡድን ሥራውን ከየትኛው የገበሬ ማሕበር መጀመር እንዳለበት ከወሰነና የገበሬ ማሕበሩን ሊቀመንበር ካገኘ በኋላ ከተመራጮች ጋር በመሆን የገበሬ ማሕበሩን ዳር ድንበር ለይቶ በመሠረታዊ ካርታ ላይ ያሰፍራል። የገበሬ ማሕበሩ የተለያዩ የድንበር ነጥቦች በጥንቃቄ ያሰፍራል። ከዚህ ተቀጥሎ በገበሬ ማሕበሩ ምልክቶች ክልል ውስጥ የሚኖሩት ቤተሰቦች ምዝገባ ለዚሁ ተግባር በተዘጋጀው ቅጽ ላይ ይካሄዳል። ይህ ቅጽ የቆጠራው ቦታ የሚገኝበትን ክልል፣ ዞን፣ ወረዳ፣ ከተማ፣ ቀበሌ ወይም የገበሬ ማሕበር ሥም፣ የሊቀመንበሩን ሥም ጭምር የሚይዝ ሲሆን የመንደር ስሞችን፣ በመንደሩ ያሉትን የቤተሰብ ኃላፊ ሥሞችንና የቤተሰብ አባላት ብዛትን በጾታ ይይዛል።

51. እነዚህን ከላይ የተገለጹትን የሥራ ቅደም ተከተሎች ተግባራዊ ለማድረግ ከላይ የተጠቀሱት ወደ 2000 የሚጠጉ የካርታ ሠራተኞች በመላዉ አገሪቱ በማሰማራት በጥቅምት ወር 1985 የቆጠራ ካርታ ሥራዉ ተጀምሮ ሥራዉ በተካሄደባቸዉ ክልሎች፣ ዞኖች፣ ወረዳዎችና ከተሞች እንደዚሁም በክልል 2 እና 5 የተወሰኑ አካባቢዎችን ጨምሮ እስከ 1986 በጀት ዓመት መጨረሻ ድረስ የ11452 የመቆጣጠሪያ ቦታዎችና የ58776 የቆጠራ ቦታዎች ካርታ ሥራ ዝግጅት ተጠናቋል።

52. የመስክ ሥራዉን ሂደትና ጥራት ለመቆጣጠርና ለመገምገም በመ/ቤቱ የበላይ ኃላፊዎች፣ በካርታ ሥራ ቴክኒክ ኮሚቴና ሥራዉ በሚመለከታቸዉ ባለሙያዎች ተደጋጋሚ የመስክ ጉብኝት ተካሂዷል። አስተዳደራዊና ቴክኒካዊ ችግሮች ካሉ በወቅቱ በሥፍራዉ ተገኝቶ ለመፍታት በተደረገዉ ጥረትም ሥራዉ በመመሪያዉ መሠረት እንደተከናወነ ለማረጋገጥ ተችሏል።

iv. <u>የሕዝብና ቤት ቆጠራ መጠይቆችንና መመሪያዎችን እንደዚሁም ቅጾችን ማዘጋጀት</u>

53. ይህም ተግባር በቆጠራው ወቅት የሕዝብና ቤት መረጃዎች የሚሰበሰቡበትን መጠይቆች ማዘጋጀት፣ ለነዚሁ መጠይቆች አሞላል የቆጣሪዎችና የተቆጣጣሪዎች መመሪያ እንዲሁም ሌሎች አስፈላጊ መመሪያዎች ማዘጋጀት፣ በተጨማሪም ቆጠራውን ለማከናወን የሚያስፈልጉትን ልዩ ልዩ ቅጾች ማዘጋጀትን ያጠቃልላል። በዚህም መሠረት አስፈላጊ መመሪያዎችና ቅጾች ተዘጋጅተዉ ከላይ ለተጠቀሱት የቆጠራና የመቆጣጠሪያ ቦታዎች እንዲደርሱ ወደ ክልሎች፣ ዞኖች፣ ወረዳዎች፣ ቀበሌዎችና ገበሬ ማኅበራት ተልከዋል።

v. <u>በዘላን አካባቢዎች የሕዝብና ቤት ቆጠራ ለማካሄድ ስለሚቻልበት ሁኔታ ጥናት ማድረግ</u>

54. በዘላን አካባቢዎች የሕዝብና ቤት ቆጠራ የማካሄድ ልምድ ከዚህ በፊት ስለሌለ ይህንኑ ተግባራዊ ለማድረግ በተለያዩ የዘላን አካባቢዎች ቆጠራን አስመልክቶ ጥናት ማካሄድ አስፈልጓል። ይህን ጥናት የሚያካሂድ አንድ ኮሚቴ በማዕከላዊ ስታቲስቲክስ ባለሥልጣን መ/ቤት ደረጃ ተቋቁሞ የዘላኑን አካባቢ ሕዝብ መቁጠር የሚቻልበትን መንገድ ያጠና ሲሆን በጥናቱም መሠረት ቆጠራዉ ይካሄዳል።

vi. <u>የሙከራ ቆጠራ ማካሄድ</u>

55. የዚህም ተግባር አበይት ዓላማ ውሱን የሆነ የሕዝብና ቤት ቆጠራ በየክፍላተ ሃገራት በማካሄድ መጠይቁን በመሙላት ረገድ፣ በአስተዳደር፣ በሉጂስቲክ /ለመስክ ሠራተኞች ትራንስፖርት፣ መጠለያ፣ ምግብ፣...ወዘተ./፣ በሰው ኃይል፣...ወዘተ. በተመለከተ የሚያጋጥሙትን ችግሮች መረዳትና ማወቅ ሲሆን ከዚያም ላጋጠሙ ችግሮች አስቀድሞ መፍትሄ መሻት፣ በዚሁ መሠረት የሙከራ ቆጠራ በመላዉ አገሪቱ በናሙና በተመረጡ ገ/ማኅበራትና የከተማ ቀበሌ ማኅበራት በኅዳር ወር 1986 ተካሂዷል።

56. በናሙና ጥናቱ የተመረጡት 30 የመቆጣጠሪያና 150 የቆጠራ ቦታዎች ሲሆኑ 15ቱንም ክፍለ ሀገራት እንዲያካትት ተደርጎ ነበር ምርጫው የተካሄደው። አመራረጡ ትላልቅ ከተሞችን፣ በነዚህ ከተሞች አቅራቢያ የሚገኙ የገጠር አካባቢዎችን፣ አነስተኛ ከተሞችን፣ ብዙ ህዝብ በትንሽ ቦታ የሰፈረባቸውን ቦታዎች፣ የተለያዩ ብሄረሰቦች የሚኖሩበትን፣ የመገናኛ ችግር ያለባቸውን የገጠር አካባቢ ወረዳዎች፣

በመኪና ሊገባ በፍጹም የማይቻልባቸውን ቦታዎች ... ወዘተ ነበር። ከ30ዎቹ የመቆጣጠሪያ ቦታዎች 19 በገጠር የሚገኙ ሲሆን 11 ደግሞ በከተማ የሚገኙ ናቸው።

57. በዚህ የናሙና ቆጠራ ወደ 30,000 ቤተሰቦች የተሸፈኑ መሆኑ የተገመተ ሲሆን ቆጣሪዎችን በማሠልጠን፣ መጠይቆችን በማረምና በማሻሻል፣ በቆጣሪዎችና በተቆጣጣሪዎች መመሪያዎች ውስጥ የታዩ ግድፈቶችና ሊሻሻሉ የሚገባቸው መመሪያዎችን በማረም፣ መጠይቆችን ለመሙላት የሚወስደውን ጊዜ በማወቅና ሌሎችም በዋናው ቆጠራ ወቅት ሊሻሻሉ የሚገባቸውን ነገሮች በማወቅ ረገድ ከፍተኛ አስተዋጽኦ አበርክቷል። በዚህም መሠረት ሊሻሻሉ ወይም ሊስተካከሉ የሚገባቸዉ ሁሉ ተሻሽለዉና ተስተካክለዉ ለዋናዉ ቆጠራ ተዘጋጅተዋል።

vii. <u>የሠራተኞች ምልመላ፣ ሥልጠናና ሥምሪት</u>

58. ከላይ የተጠቀሱትን በቆጠራው የሚሠማሩ ሠራተኞች መመልመልና ቆጠራውን ለማካሄድ የሚያስችላቸውን ሥልጠና መስጠት ያስፈልጋል። በመሆኑም በቆጠራዉ ሥራ ለሚሠማራዉ የሰዉ ኃይል በሦስት ደረጃ ሥልጠና ለመስጠት ዕቅድ ወጥቷል። በዕቅዱም መሠረት፣

ሀ. በመጀመሪያ ዙር ሥልጠና ማለትም በአሠልጣኞች ሥልጠና የሚሣተፉ ወደ 200 የሚደርሱ ፕሮፌሽናልና መለስተኛ ፕሮፌሽናል የማ/ስ/ባ ባልደረቦች በዋናዉ መ/ቤት የ10 ቀናት ሥልጠና ከሐምሌ 13/1986 ጀምሮ ተሠጥቷል።

ለ. በሁለተኛ ዙር ወደ 3,600 ለሚደርሱ አሰልጣኞች በክልልና በዞን ደረጃ ሥልጠና እንዲሰጥ ታቅዶ ወደ 1,200 ለሚደርሱ በባለሥልጣኑ ቅርንጫፍ ጽ/ቤቶች ለሚገኙ የመስክ ሠራተኞች ከነሐሴ 2/1986 ጀምሮ የአሰልጣኞች ሥልጠና የተሠጠ ሲሆን በተመሳሳይ ደረጃ ለተቀሩት 2,400 ለሚደርሱ የሁለተኛ ደረጃ ት/ቤቶች መምህራን ደግሞ ከመስከረም 2/1987 ጀምሮ በየክልሉና በየዞኑ የአሰልጣኞች ሥልጠና ይሰጣል።

ሐ. በሦስተኛ ዙር በዋናዉ ቆጠራ ሥራ ላይ የሚሠማሩ 12ኛን ክፍል ያጠናቀቁ ወደ 68,250 የሚደርሱ ቆጣሪዎችን መመልመልና ማሠልጠን፣ እንዲሁም እነኚህን ቆጣሪዎች የሚቆጣጠሩ ወደ 13,650 የሚደርሱ መምህራንና ሌሎች የመንግሥት ሠራተኞች የመመልመል የማሠልጠንና ለቆጠራዉ ሥራ የማሰማራቱ ሂደት ይቀጥላል።

በመጀመሪያዉና በሁለተኛዉ ዙር በአሠልጣኝነት የሠለጠኑት የባለሥልጣኑ መ/ቤት ፕሮፌሽናልና መለስተኛ ፕሮፌሽናል እንዲሁም የመስክ ሠራተኞች በዋናዉ ቆጠራ ለሚሠማሩ ቆጣሪዎችና ተቆጣጣሪዎች አሠልጣኝ ከመሆናቸዉም በላይ በክልል በዞንና በወረዳ የቆጠራ ጽ/ቤት ኃላፊዎች በመሆን የቆጠራዉን ሥራ እንዲያስተባብሩ ተመድበዋል።

X. <u>በቆጠራው የሚሰበሰቡት መረጃዎች ዓይነት</u>

59. ሊካሄድ በታቀደው የሕዝብና ቤት ቆጠራ በገጠርና በከተማ በአብዛኛው ተመሳሳይ መረጃዎች የሚሰበሰቡ ቢሆንም የቤት መረጃን አስመልክቶ በገጠርና በከተማ ያለውን ተጨባጭ ሁኔታ ለማንፀባረቅ ሲባል ከከተማ አኗኗር ጋር የሚጣጣሙ አንዳንድ ጥያቄዎች በከተማ ቆጠራ እንዲካተቱ ተደርገዋል። ከዚህ በተጨማሪም ከቤት ቤት በመሄድ ሰፋ ያለ መረጃ መሰብሰብ ብዙ ወጪና ጊዜን የሚጠይቅ በመሆኑ በሚደረገው ቆጠራ አጭር መጠይቅ በመጠቀም የተወሰኑ መረጃዎች ለሁሉም ቤተሰቦች ከቤት ቤት በመዘዋወር የሚሰበሰቡ ሲሆን ዝርዝር መረጃዎችን ግን ረዥም መጠይቅ በመጠቀም በናሙና ለተመረጡ ቤተሰቦች ብቻ ከቤት ቤት በመዘዋወር ይሰበሰባሉ።

60. <u>ለሁሉም ቤተሰቦች አጭር መጠይቅ በመጠቀም የሚሰበሰቡ መረጃዎች ከዚህ በታች ተዘርዝረዋል</u>

1. የቤተሰብ መደበኛ አባላትና የእንግዶች ሙሉ ስም
2. የነዋሪ ሁኔታ
3. ጾታ
4. ዕድሜ
5. ሃይማኖት
6. የእፍ መፍቻ ቋንቋ
7. ተጨማሪ ቋንቋ የመናገር ችሎታ
8. ብሄረሰብ
9. የጋብቻ ሁኔታ

61. <u>በናሙና ለተመረጡ ቤተሰቦች ረዥም መጠይቅ በመጠቀም የሚሰበሰቡ መረጃዎች</u>

1. የቤተሰብ መደበኛ አባላትና የእንግዶች ሙሉ ስም
2. የነዋሪ ሁኔታ
3. ጾታ
4. ዕድሜ
5. ሃይማኖት
6. የእፍ መፍቻ ቋንቋ
7. ተጨማሪ ቋንቋ የመናገር ችሎታ
8. ብሄረሰብ
9. እዚህ ወረዳ ገጠር ውስጥ ያለማቋረጥ ስንት ዓመት ኖረዋል?
10. ቀደም ይኖሩበት የነበረው ሥፍራ ከተማ ወይም ገጠር ስለመሆኑ
11. የአካል ጉዳተኛነት ሁኔታ
12. በትምህርት ቤት የመማር ሁኔታ
13. የጨረሱት ከፍተኛ ክፍል (የማንበብና የመጻፍ ችሎታ)
14. በምርታማ ሥራ መሳተፍ
15. ሥራ ካልሠሩ ያልሠሩበት ምክንያት
16. የሥራ ዓይነት
17. የሚሠሩበት ድርጅት ዋና ምርት ወይም አገልግሎት
18. የቅጥር ሁኔታ
19. የጋብቻ ሁኔታ
20. በጠቅላላ በሕይወት የተወለዱ ልጆች ብዛት
21. ባለፉት 12 ወራት በሕይወት የተወለዱ ልጆች ብዛት

62. <u>ስለ ቤት (በገጠር) የሚሰበሰቡ መረጃዎች ፤</u>

1. የቤቱ ዓይነት
2. የቤቱ ግድግዳ በአብዛኛው ከምን እንደተሠራ
3. የቤቱ ጣሪያ በአብዛኛው ከምን እንደተሰራ
4. ቤቱ የመጠጥ ውሃ ከየት እንደሚያገኝ
5. የቤቱ ክፍሎች ብዛት
6. ቤቱ ያለው የመጸዳጃ አገልግሎት ዓይነት
7. ቤተሰቡ በሚያድርበት ቤት ከብቶች ያድሩ እንደሆነ
8. የቤቱ የማድቤት ሁኔታ
9. ቤቱ ለምግብ ማብሰያ አብዛኛውን ጊዜ የሚጠቀመው የማገዶ ዓይነት
10. በቤቱ ሬዲዮ መኖር

ሐ. <u>በዕለቱ ቤት የነበሩ እንግዳ፥</u> በቆጠራው ዕለት ማለትም ጥቅምት 1 ቀን/1987 ቆጠራው በሚካሄድበት ቤት ውስጥ በሚገኘው ቤተሰብ መደበኛ የቤተሰብ አባል ሳይሆን በእንግድነት የተገኙ ሰዎች በዚሁ ቤተሰብ ሥር በዕለቱ ቤት የነበሩ እንግዳ ተብለው ይቆጠራሉ።

በእንደዚህ ያለ ሁኔታ በቆጠራው ዕለት በእንግድነት የሚገኙ ሰዎች ሁሉ መደበኛ አባል ከሆኑበት ቤተሰብ ጋር በመኖሪያ ቤታቸው በዕለቱ በቤት ያልነበሩ ነዋሪ ሆነው ሲቆጠሩ በእንግድነት ከሚገኙበት ቤተሰብ ጋር ደግሞ እንደ እንግዳ ሆነው ይቆጠራሉ። ስለሆነም አንድ ቤተሰብ ከላይ የተገለጹትን ሶስቱን የነዋሪ ሁኔታዎች ወይም ሁለቱንም የነዋሪ ሁኔታዎች ወይም አንዱን ሁኔታ የሚያሟሉ ግለሰቦችን በቆጠራው ዕለት ሊይዝ ይችላል። ለምሳሌ በተጠቀሰው ቤተሰብ ውስጥ በቆጠራው ዕለት የቤተሰቡ መደበኛ አባላት በሙሉ ተገኝተው በተጨማሪም በእንግድነት ግለሰቦች ሊገኙ ይችላሉ። ወይም ደግሞ ከመደበኛ የቤተሰብ አባላት በቆጠራው ዕለት ከመኖሪያ ቤታቸው ሳይገኙ በሌላ ቤተሰብ መኖሪያ ቤት እንግዳ ሆነው ሊገኙ ይችላሉ።

69. <u>እንግዳ፥</u> በዚህ ቆጠራ እንግዳ ማለት ጥቅምት 1ቀን/1987 በተገኘበት ቤት ወይም ቤተሰብ መደበኛ ነዋሪና መደበኛ አባል ያልሆነ ግለሰብ ነው። በተጨማሪ የራሱ መኖሪያ ቤትና ቤተሰብ ያለው ግለሰብ በቆጠራው ዕለት የተገኘበት ቤት ውስጥ ወይም ቤተሰብ ጋር በተከታታይ ሲኖር ከስድስት ወራት ካልበለጠው ይህ ግለሰብ በተገኘበት ቤተሰብ እንግዳ ይባላል።

70. <u>የጋርዮሽ መኖሪያ፥</u> ብዙ ሰዎች ከመደበኛ ቤተሰብ አኗኗር ውጪ በአንድ ቤት ወይም ቤቶች በአንድነት እየኖሩ በቤቱ ወይም በቤቶቹ ያሉትን መገልገያዎች ማለት ውኃን፥ መብራትንና ሌሎች አገልግሎቶችን በጋራ ወይም በሕብረት የሚጠቀሙበትና በአንድ መንግሥታዊ ወይም ሕዝባዊ ወይም የግለሰብ ድርጅት የሚኖሩበት ቤት ወይም ቤቶች የጋርዮሽ መኖሪያ ይባላል።

የጋርዮሽ መኖሪያ ሆቴሎች፥ ሆስፒታሎች፥ ወህኒ ቤት፥ የሕፃናት ማሳደጊያ፥ የአእምሮ በሽተኞች መታከሚያ፥ አዳሪ ትምህርት ቤቶች፥ የወታደር ካምፖች። ያረጁ ሰዎች መጦሪያ፥ የጸባይ ማረሚያዎች፥ አድባራትና ገዳማት፥ የሥራ ካምፖች፥ ...ወዘተ. ያጠቃልላል። እዚህ ላይ ሆቴሎችንና ሆስቴሎችን በሚመለከት መታወቅ ያለበት ነጥብ፥ አንድ ግለሰብ ሌላ ቦታ መኖሪያ ቤት ኖሮት በቆጠራው ዕለት ሆቴሉ ወይም ሆስቴሉ ውስጥ ቢገኝ፥ ወይም ሆቴሉ ወይም ሆስቴሉ ውስጥ ሲኖር ስድስት ወር ካልሞላው ይህ ግለሰብ የሚቆጠረው የሆቴሉ ወይም የሆስቴሉ እንግዳ እንጂ የሆቴሉ/የሆስቴሉ ነዋሪ ተብሎ አይደለም።

በጋርዮሽ መኖሪያ ድርጅት ውስጥ ተቀጥረው የሚሠሩ ግለሰቦች ከጋርዮሽ መኖሪያ ግቢ ለብቻቸው ወይም ከቤተሰብ ጋር ሊኖሩ ይችላሉ። እንደዚህ ዓይነት ሰዎች አኗኗር እንደመደበኛ ቤተሰብ በመሆኑ የሚቆጠሩት እንደመደበኛ ቤተሰብ ነዋሪ ይሆናል።

71. <u>መኖሪያ ቤት የሌላቸው ሰዎች፥</u> በእግር መንገድ፥ በመኪና መንገዶች ዳር፥ በተሽከርካሪዎች ማቆሚያ፥ በቤተክርስቲያንና በመስጊዶች ቅጥ፥ በመቃብር ቤት እና በመሳሰሉት ቦታዎች ተኝተው የሚያድሩ ሰዎች መኖሪያ ቤት የሌላቸው ሰዎች ይባላሉ። እንደዚህ ዓይነት ሰዎች ተኝተው የሚያድሩበት ቦታ የተወሰነ ላይሆን ይችላል። የሚካሄደው የሕዝብና የቤቶች ቆጠራ እንደዚህ ዓይነት ሰዎችን ያጠቃልላል።

72. <u>ዕድሜ፥</u> እያንዳንዱ የቤተሰብ አባል መረጃ በሚሰበሰብበት ጊዜ ዕድሜው ስንት እንደሆነ ተጠይቆ ይመዘገባል። ስለዚህ ዕድሜ ምን ማለት እንደሆነና እንዴት በትክክል ሊታወቅ እንደሚችል እያንዳንዱ ግለሰብ ጠንቅቆ ማወቅ አለበት። ዕድሜ ሲባል አንድ ሰው ከተወለደበት ዕለት ጀምሮ እስከሚቆጠርበት ዕለት (እስከ ጥቅምት 1/1987) ድረስ ያለውን ጊዜ በሙሉ ዓመት ማለት ነው። ሙሉ ዓመት ማለት የአንድ ሰው ዕድሜ የተወሰነ ዓመታት ሆኖት በተጨማሪም ከአንድ ዓመት የሚያንሱ ወሮች ካሉበት ወሮቹን ትቶ ሙሉ ዓመታቱን ብቻ መውሰድ ማለት ነው። ለምሳሌ አንድ ልጅ ዕድሜው 13ዓመት ከ11 ወር ከ3 ሳምንት ከሆነ የሚወሰደው የልጁ ዕድሜ 13 ዓመት ብቻ መሆኑን ነው። የሰውየው ዕድሜ በዓመት በወርና በሳምንት ከተሰጠ ዕድሜው በሙሉ ዓመት ብቻ ይመዘገባል። አንድ ሕፃን ልጅ ከአንድ

ዓመት በታች ከሆነ ዕድሜው 0 ሲሆን አንድ ዓመት ሞልቶት ከሁለት ዓመት በታች ከሆነ ደግሞ ዕድሜው 1 ዓመት ይሆናል። የአንድ ልጅ ዕድሜ 2 ዓመት አልፎት ከ3 ዓመት በታች ከሆነ ዕድሜው 2 ዓመት ይሆናል ... ወዘተ.።

እያንዳንዱ የቤተሰብ አባል ዕድሜውን በትክክል ለማወቅ እንዲቻል የተወለደበትን ጊዜ የአካባቢ ታሪካዊ ክንውኖች ከተፈጸሙባቸው ዕለታት ጋር ማገናዘብ ይኖርበታል። ከቤተሰቡ አባሎች ወይም ጎረቤት መካከል የአንዱን ዕድሜ በትክክል የሚያውቅ ከሆነ ከዚህ ሰው ዕድሜ ጋር በማገናዘብ ዕድሜአቸውን ማወቅ ይችላሉ። ለምሳሌ አብዛኛውን ጊዜ እናቶች በየሁለት ወይም በየሶስት ዓመት ይወልዳሉ። የአንድ ልጅ ዕድሜ 7 ዓመት መሆኑ በትክክል ከታወቀ የእሱ ታላቅ ልጅ ዕድሜ 9 ሊሆን ይችላል በማለት መገመት ይቻላል። አንዳንድ ዕድሜአቸው የገፋ ሰዎች ለመከበር ሲሉ ዕድሜአቸውን ከፍ አድርገው ሊናገሩ ይችላሉ። ይኸ ትክክል አለመሆኑ መገለጽ አለበት። አንድ አባል ባገቡበት ጊዜ ዕድሜአቸው ስንት እንደነበር፣ ተጋብተው ስንት ዓመት እንደቆዩና እንደዚሁም ከልጆቻቸው ዕድሜ ጋር በማዛመድ ዕድሜአቸውን ለማወቅ ይችላሉ። ስለዚህ ዕድሜአቸውን በትክክል የማያውቁ ሰዎች ከላይ በተጠቀሱ ዘዴዎች በመጠቀም ትክክለኛ ዕድሜአቸውን ማወቅ ይኖርባቸዋል።

73. <u>ኃይማኖት</u>፣ ኃይማኖት ማለት አንድ ግለሰብ የሚከተለው እምነት ወይም የመንፈሳዊ ድርጅት አባልነት ነው። በቆጠራዉ ጊዜ እያንዳንዱ ግለሰብ የምን ኃይማኖት ተከታይ እንደሆነ ይጠየቃል። ማለትም የእስልምና የክርስትና /ኦርቶዶክስ፣ የካቶሊክ፣ የፕሮቴስታንት/፣ የባህላዊ ዓምልኮት፣ ... ወዘተ።

74. <u>የአፍ መፍቻ ቋንቋ</u>፣ እያንዳንዱ ግለሰብ አፉን የፈታበት ቋንቋ ተጠይቆ ይመዘገባል። የአፍ መፍቻ ቋንቋ የሚባለው ግለሰቡ በሕፃንነቱ ወቅት ከወላጆቹ ወይም ከአሳዳጊዎቹ ጋር ይነጋገርበት የነበረው ቋንቋ ነው። ግለሰቡ አፉን የፈታበትን ቋንቋ በቆጠራው ወቅት ላይጠቀምበትም እንደሚችል ማስታወስ ይገባል።

75. <u>ተጨማሪ ቋንቋ የመናገር ችሎታ</u>፣ እያንዳንዱ ግለሰብ አፉን ከፈታበት ቋንቋ ሌላ ተጨማሪ ቋንቋ የሚያውቅ መሆኑ ተጠይቆ ይመዘገባል። ግለሰቡ ሌላ ቋንቋ ያውቃል የሚባለው በቋንቋው መልዕክቱን በትክክል ማስተላለፍና መቀበል የሚችል ከሆነ ብቻ መሆኑን መረዳት ያስፈልጋል። ምናልባት ግለሰቡ አፉን ከፈታበት ቋንቋ በተጨማሪ ሌሎች ከአንድ የበለጡ ቋንቋዎችን የሚያውቅ ከሆነ ከሁሉም ቋንቋዎች በይበልጥ የሚያውቀው ቋንቋ ተጨማሪ ቋንቋ ተብሎ ይወሰዳል።

76. <u>የጋብቻ ሁኔታ</u>፣

ዕድሜያቸው 10 ዓመትና ከዚያ በላይ ለሆኑ ወንድም ሴትም የቤተሰብ አባላት የጋብቻ ሁኔታ ይጠየቃል። የጋብቻ ሁኔታ በአራት ይከፈላል:-

ሀ. <u>አግብተው የማያውቁ</u>:-በሕይወታቸው ፈጽሞ ባል/ሚስት አግብተው የማያውቁ ማለት ነው።

ለ. <u>በትዳር ላይ ያሉ</u>:- መረጃው በሚሰበሰብበት ጊዜ ወይም በሕዝብ ቆጠራው ጊዜ በጋብቻ/በትዳር ላይ ያሉ ማለት ነው። ጋብቻቸው በሕግ ወይም በባሕል መሠረት ላይፈርስ ነገር ግን ባለመግባባት የተነሳ ባልና ሚስቶች ተለያይተው የሚኖሩ ቢሆንም በትዳር ላይ እንዳሉ ይቆጠራል።

ሐ. <u>ባለቤታቸው የሞቱባቸው</u>:- የመጨረሻ ባላቸው/ሚስታቸው ሞተው ከዚያ ወዲህ ያላገቡ ማለት ነው። ከዚያ ወዲህ አግብተው በትዳር ላይ ካሉ በትዳር ላይ ያሉ ይባላሉ። ሁለት ወይም ሶስት ሚስቶች የነበሩዋቸው ሰው አንድ ሚስት ሞተውባቸው ከሆነ ሌላ ሚስት ስላላቸው እንደ ባለትዳር ይቆጠራሉ።

መ. <u>የተፋቱ</u>:- የመጨረሻ ጋብቻቸው (ትዳራቸው) ፈርሶ ሕጋዊ ወይም ባሕላዊ ፍቺ አድርገው ከዚያ ወዲህ ያላገቡ ማለት ነው። ብዙ ሚስቶች የነበሩአቸው ሰው ከአንድ ሚስት ጋር ቢፋታ ሌላ ሚስት ስላላቸው ሰውየው በትዳር ላይ እንዳሉ ይቆጠራሉ።

77. <u>ብሄረሰብ</u>፣ እያንዳንዱ የቤተሰብ አባል (የተወለደ ሕፃንና በዕድሜ በጣም የገፉ ሽማግሌዎች ሳይቀሩ) ብሄረሰባቸው ምን እንደሆነ ተጠይቆ የብሄረሰቡ ስም ይመዘገባል። ብሄረሰብ የሚባሉት እንደ ቢላን፣ ወላይታ፣ ኩናማ፣ ጉራጌ፣ አማራ፣ ኦሮሞ፣ ትግራይ፣ ሱማሌ፣ አገው፣ ኑዌር፣ አፋር፣ ...ወዘተ. የመሳሰሉት ናቸው እንጅ እንደ ቆቱ፣ ቡርጂ፣ ሜጫ፣ ... ወዘተ. ያሉ የኦሮሞ ክፍሎች ወይም እንደ መንዜ፣ ቡልጌ፣ ጎጃሜ፣ ... ወዘተ. ያሉት የአማራ ክፍሎች ...ወዘተ. ብሄረሰቦች አይደሉም። በአንድ ቤተሰብ ውስጥ የተለያየ ብሄረሰብ ያላቸው ሰዎች ሊኖሩ እንደሚችሉ መታወቅ አለበት። ዜግነታቸው ኢትዮጵያዊ ላልሆኑት ሁሉ በፓስፖርታቸው የተመለከተው ዜግነታቸው ይመዘገባል። ለምሳሌ አንድ አፍሪካዊ ቢኖር ዜግነቱን እንዲሁ አፍሪካዊ ተብሎ መነገር የለበትም። በትክክለኛ የማን አገር ዜጋ እንደሆነ መጠቀስ አለበት። ለምሳሌ ሱዳናዊ፣ ናይጀሪያዊ፣ ... ወዘተ. ተብሎ መመዝገብ አለበት።

78. <u>የፍልሰት ሁኔታ</u>

<u>በእዚህ ወረዳ ገጠር ውስጥ ያለማቋረጥ ለስንት ዓመት ኖረዋል</u>?

እያንዳንዱ የቤተሰብ አባል ቆጠራው በሚካሄድበት ወረዳ ገጠር ክፍል ከመቼ ጀምረው በመኖር ላይ እንደሚገኙ ተጠይቀው የጊዜው ርዝማኔ ይመዘገባል። ግለሰቡ በወረዳው የገጠሩ ክፍል ውስጥ ተወልደው እስከ ቆጠራው ቀን ድረስ ከወረዳው ገጠር ውጭ ኑረው የማያውቁ ከሆነ ከልደት ጀምሮ መሆኑ ሲገለጽ ከተወለዱ ጀምሮ በወረዳው ገጠር ክፍል ውስጥ ላልኖሩ ግለሰቦች በወረዳው ገጠር ክፍል መኖር ከጀመሩ ያለማቋረጥ ምን ያህል ዓመታት እንደሆናቸው ይጠየቃሉ።

አንዳንድ ግለሰቦች ከወረዳው ውጭ በሚገኝ ሆስፒታል ቢወለዱም የተወለዱበት ሥፍራ ተብሎ የሚቆጠረው የመኖሪያ ሥፍራቸው ነው እንጂ ሆስፒታሉ የሚገኝበት ወረዳ አይደለም። በተመሳሳይ መልክም እናትየው ዘመዶቿ በሚኖሩበት አካባቢ ልጅ ወልዳ፣ ታርሳ ብትመለስ ልጁ የተወለደበት ሥፍራ ተብሎ የሚቆጠረው የቤተሰቡ መደበኛ ሥፍራ እንጂ የእናትየው ዘመዶች የሚገኙበት ሥፍራ አይደለም። ከተወለዱ ጀምረው በወረዳው ገጠር ውስጥ ያልኖሩ የሚባሉት ግለሰቦች በሁለት መልክ ይከፈላሉ። እነርሱም:-

1. ከወረዳው የገጠር ክፍል ውጭ የተወለዱ እና
2. በወረዳው የገጠር ክፍል ውስጥ ተወልደው በመሀሉ በሌላ ወረዳ (ወይም በወረዳው ውስጥ በሚገኝ ከተማ) ሲኖሩ ቆይተው የተመለሱ ናቸው።

ከወረዳው የገጠር ክፍል ውጪ ለተወለዱ ግለሰቦች ያለማቋረጥ የኖሩበት ጊዜ የሚለው ወደ ወረዳው ገጠር ክፍል ከመጡበት ጊዜ ጀምር ስንት ዓመት እንደሆናቸው ሲሆን በወረዳው የገጠር ክፍል ውስጥ ተወልደው በመሀሉ በሌላ ወረዳ (በወረዳው ውስጥ በሚገኝ ከተማ) ሲኖሩ ቆይተው ለተመለሱ ግለሰቦች ደግሞ የሚመዘገበው ወደ ወረዳው ገጠር ክፍል ተመልሰው መጥተው መኖር ከጀመሩ ጊዜ ጀምር ያለማቋረጥ የኖሩበት ጊዜ ነው።

79. <u>የአካለ ጉዳተኝነት ሁኔታ</u>፣ ሲወለድ ወይም ከተወለደ በኋላ የሰውነት፣ የአእምሮ፣ ወይም የሌላ አበይት የሆነ የአካል ክፍል መበላሸት የደረሰበት ግለሰብ አካለ ስንኩል ይባላል። ይኸ ግለሰብ የአካሉ ክፍል በመሰናከሉ፣ በመጎዳቱ ምክንያት ሌሎች ደህና የሆኑ ሰዎች ሊያከናውኑት የሚችሉትን ተግባራት (ትምህርት መከታተል፣ መዝናናትና ሌሎች የማኅበራዊ ነክ የሆኑ ተግባራት፣ የዕለት ጉርሱን ለማግኘት የሚያደርጋቸው ተግባራት፣ ...ወዘተ.) በሙሉ ወይም በከፊል ለማከናወን ባለመቻሉ የሶሺያልና የኢኮኖሚ ተግባራትን አጓልቶ በማከናወን ረገድ የተጓጎለ ነው።

80. የትምህርት ሁኔታ፣ በቆጠራው ወቅት ከሚሰበሰቡት የሕዝብ ማኅበራዊ ባሕሪያት አንዱ የሕዝብን የትምህርት ሁኔታ የሚመለከት ይሆናል። ይኸውም ዕድሜው አምስት ዓመትና ከዚያ በላይ የሆነ የቤተሰብ አባል ቆጠራው በሚካሄድበት ጊዜ በመማር ላይ መሆኑ፣ አሁን በመማር ላይ ካልሆነ ደግሞ ከዚህ በፊት ትምህርት ቤት ገብቶ ተምሮ የሚያውቅ ወይም የማያውቅ መሆኑንና አሁን በመማር ላይ ከሆነ የሚማርበትን የክፍል ደረጃ የሚያመለክቱ መረጃዎች ይሰበሰባሉ። አንድ ግለሰብ በመማር ላይ ነው የሚባለው በመደበኛ ትምህርት ቤት፣ በዩኒቨርስቲ፣ በኮሌጅ፣ በማሠልጠኛ ተቋም፣ በቄስ፣ በቁርዓን ወይም በሌሎች አንስተኛ የትምህርት ዝግጅት (ካሪኩለም) ባለው የትምህርት መስጫ ተቋም ውስጥ በመማር ላይ ሲሆን ነው። የቤተሰብ አባል ማንበብና መጻፍ የሚችል ከሆነ አሁን በመማር ላይ ቢሆንም ባይሆንም የጨረሰው ከፍተኛ ክፍል ደረጃን በሚመለከት መረጃዎች ይሰበሰባሉ።

አንድ ግለሰብ የማንበብና የመጻፍ ችሎታ አለው የሚባለው በማንኛውም ቋንቋ አንብቦ መረዳትና እንዲሁም መጻፍ ሲችል ነው። የራሳቸውን ስም ወይም ቁጥሮችን ብቻ ማንበብና መጻፍ የሚችሉ ግለሰቦች የትምህርት ችሎታ እንዳላቸው አይቆጠሩም። እንዲሁም ኃይማኖት ነክ የሆኑና ቀደም ብለው በቃል የተጠኑ አረፍተ ነገሮችን ብቻ ማነብነብ የሚችሉ ሁሉ የትምህርት ችሎታ እንዳላቸው አይቆጠሩም።

የጨረሱት ከፍተኛ ክፍል የሚጠየቀው የማንበብና የመጻፍ ችሎታ አለን ያሉትን ሁሉ ሲሆን ይህም አሁን በመማር ላይ ያሉና ከዚህ በፊት የተማሩትንም ያጠቃልላል። የጨረሱት ክፍል ሲባል ግለሰቦች ባለው የትምህርት ሥርዓት ያጠናቀቁትን ከፍተኛ የትምህርት ክፍል የሚያመለክት ነው። ይኸም በክፍል ወይም በደረጃ ሊለካ ወይም ሊተረጎም የሚችል ሆኖ ማንኛውም በመደበኛ ትምህርት ወይም በዩኒቨርሲቲ የሚካሄድ ትምህርትና እንዲሁም ከዚህ ውጭ በማሠልጠኛ ተቋሞችና በመሳሰሉት የሚካሄደውን ትምህርት ያጠቃልላል።

81. የሥራ ሁኔታ፣ በሕዝብና ቤቶች ቆጠራ ወቅት ከሚሰበሰቡት መረጃዎች መሐከል የኢኮኖሚ ሁኔታን የሚመለከቱ ጥያቄዎች ይገኛሉ። ይኸ መረጃ የሚሰበሰበው ዕድሜያቸው አሥር ዓመትና ከዚያ በላይ ለሆኑ የቤተሰብ መደበኛ አባላት ነው። ይኸ ጥያቄ በገጠር ዕድሜው አሥር ዓመት ወይም ከዚያ በላይ የሆነ የቤተሰብ አባል ቆጠራው ከመጀመሩ በፊት ባለፉት 12 ወራት ለምን ያህል ጊዜ ምርታማ ሥራ መሥራትና አለመሥራቱን፣ ከሠራ ለምን ያህል ጊዜ፣ የሥራው ዓይነት፣ የሚሠራበት ድርጅት፣ ካልሠራ ደግሞ ያልሠራበትን ምክንያት ሲጠየቅ በከተማም ተመሳሳይ ጥያቄዎች ዕድሜው አሥር ዓመትና ከዚያ በላይ ለሆነ የቤተሰብ አባል ቆጠራው ከመጀመሩ በፊት ባለፉት ሰባት ቀናት ምርታማ ሥራ መሥራቱንና ስንት ቀን እንደሠራ ይጠየቃል።

ምርታማ ሥራ ማለት የሥራው ውጤት የሆነውን ሸቀጣ ሸቀጥ አገልግሎት በገንዘብም ሆነ በዕቃ በመለወጥ ገቢ ለማግኘት ለገበያ ለማቅረብ ሲቻል ነው። በራስ፣ በቤተሰብ ይዞታ፣ በመንግሥታዊና ሕዝባዊ ድርጅቶች በግለሰብ ድርጅት በቀን፣ በሳምንት፣ በወር ወይም በሠሩበት መጠን ክፍያ ወይም ገቢ ለማግኘት ሥራ ሲሠሩ ነው።

82. ልደት፣

በቆጠራው ከሚሰበሰቡት መረጃዎች መሀከል ልደትን የሚመለከቱ ጥያቄዎች ይገኛሉ። ልደትን በሚመለከት የሚጠየቁ የቤተሰብ አባላት ዕድሜያቸው አሥር ዓመት እና ከዚያ በላይ የሆኑ ሴቶች ሲሆን ጥያቄውም መውለድ ከጀመሩ በጠቅላላው ሕይወት ኖሮአቸው የወለዷቸዉ ልጆች ስንት እንደሆኑና ባለፉት 12 ወራትም በሕይወት የተወለዱ ልጆች ካሉ ስንት እንደሆኑ ነው። እዚህ ላይ "ሕይወት ኖሮዋቸው የተወለዱ" ማለት አንድ ሕፃን እንደተወለደ ሕይወት ያለው ሆኖ የተገኘ እንደሆነ ነው። በአጠቃላይ ሕይወት ኖሮአቸው የተወለዱ ልጆች ብዛት በውርጃና በሞት የተወለደውን አይጨምርም።

ii. <u>ስለእያንዳንዱ ቤት የሚሰበሰቡ መረጃዎችን በተመለከተ:-</u>

በብሄራዊ የሕዝብና ቤቶች ቆጠራ የሚሰበሰቡት መረጃዎች የሕዝቡን ብዛትና ስርጭት፣ የሕዝቡን ማሕበራዊ፣ ኢኮኖሚያዊና መሰል ባሕሪያትን ብቻ የሚመለከቱ ሳይሆን ስለ ቤቶች ብዛትና ስለሚሰጡት አገልግሎት እንዲሁም ስለመኖሪያ ቤቶች ሁኔታ የሚገልጹ መረጃዎችንም ለማስገኘት ጭምር ነው። ይህን መረጃ በትክክል ለመሰብሰብ እንዲቻል በቅድሚያ " ቤት፣ የቤት አገልግሎት፣ የመኖሪያ ቤት መገልገያዎችና ክፍል" የተባሉት ፅንሰ ሀሳቦች ምን ማለት እንደሆኑ ማወቅ ያስፈልጋል።

83. <u>ቤት</u> ፣ ቤት ማለት በአሠራሩ ተለይቶ "ራሱን የቻለ" ሆኖ ለመኖሪያ ብቻ ወይም ለመኖሪያና ለድርጅት ወይም ለድርጅቱ ብቻ የሚያገለግል ነው።

ሀ. <u>የቤቱ አሠራር የተለየ ነው</u> የሚባለው ዙሪያውን በግድግዳ፣ የተከለለ ሆኖ ጣራውም በክዳን የተሸፈነ በመሆኑ በውስጡ የሚኖሩት ሰዎች በሚተኙበት ጊዜ፣ ምግባቸውን ሲያዘጋጁና ሲመገቡ ከሌሎች በዙሪያው ከሚኖሩ ሰዎች ጋር ለመለየት የሚያስችል ሲሆን ነው። ሆኖም አንዳንድ ጊዜ በሳጠራ፣ በፕላስቲክ፣ በካርቶን፣ ... ወዘተ. ግድግዳው የተሠራ ወይም የተከበበና ጣራው በፕላስቲክ ክዳን የተሸፈነ ሆኖ ቁመቱና የወለሉ ስፋት በጣም ያነሰ ለድርጅት ወይም ለመኖሪያ የሚያገለግል ቤት ሊያጋጥም ይችላል። ይኸ ሁኔታ ሲያጋጥም ምንም እንኳን የቤትን ትርጉም ባያሟላም ከአገልግሎቱ አንጻር ሲታይ ቤት ስለሆነ እንደቤት ይወሰዳል።

ለ. <u>የቤቱ አሰራር ራሱን የቻለ ነው</u> የሚባለው ቤቱ ከመንገድ ወይም የጋራ በሆነ ደረጃ፣ መሬት... ወዘተ. የራሱ መግቢያና ወይም መውጫ ያለው ሆኖ በውስጡ የሚኖሩት ሰዎች ወደ ቤት ሲገቡ ወይም ከቤት ሲወጡ የሚተላለፉት በሌሎች ቤት ውስጥ በማለፍ ሳይሆን በቀጥታ በራሳቸው ቤት መውጫ ወይም መግቢያ ብቻ ሲሆን ነው።

84. <u>የቤቱ አገልግሎት</u> በቆጠራው ቀን ቤቱ የሚሰጠው አገልግሎት ይመዘገባል። የአገልግሎት ዓይነቶች፣

ሀ. ለመደበኛ መኖሪያ ብቻ
ለ. ለመደበኛ መኖሪያና ለድርጅት
ሐ. ለሆቴል/ሆስቴል
መ. ሌላ ጋርዮሽ
ሠ. ለድርጅት ብቻ ናቸዉ።

85. የቤቱ አገልግሎት ዓይነት ትርጉም፣

ሀ. <u>ለመደበኛ መኖሪያ ብቻ</u>፣ በቆጠራው ቀን ቤቱ የሚሰጠው አገልግሎት ለመደበኛ ቤተሰብ አባላት መኖሪያ ብቻ የዋለ ከሆነ የቤቱ አገልግሎት "ለመደበኛ መኖሪያ ብቻ" ይባላል።

ለ. <u>ለመደበኛ መኖሪያና ለድርጅት</u>፣ በቆጠራው ቀን ቤቱ የሚሰጠው አገልግሎት በከፊል ለመደበኛ ቤተሰብ አባላት መኖሪያና በከፊል ደግሞ ለድርጅት አገልግሎት የዋለ እንደሆነ የቤቱ አገልግሎት "ለመደበኛ ቤተሰብ መኖሪያና ለድርጅት" ይባላል። ድርጅት ማለት በአንድ ሥፍራ የተለየ አድራሻ ያለው አብዛኛውን ጊዜ በአንድ ሥራ አስኪያጅ ወይም ባለቤት የሚመራ የሶሻል ወይም የኢኮኖሚ ተቋም ነው። ይኸውም የማምረቻ፣ የአገልግሎትና የንግድ ተቋሞችን ያጠቃልላል። ለምሳሌ ጫማ፣ ዳቦ፣ ጨርቃ ጨርቅ ... ወዘተ. አምራቾች፣ የጫማ እድሳት፣ የትራንስፖርት፣ የጤና፣ የትምህርት፣ የሕግ፣ የምግብና የመጠጥ አገልግሎትና ልዩ ልዩ ሸቀጣ ሸቀጥ ንግድ የሚያካሂዱትን ሁሉ ያጠቃልላል። ስለሆነም የቤቱ አገልግሎት ለመደበኛ መኖሪያና ለድርጅት የሚባለው በአንድ ቤት ውስጥ የቤተሰብ አባላት እየኖሩበት እዚያው ውስጥ

ከላይ ከተጠቀሱት የድርጅት ዓይነቶች ውስጥ አንዱን ወይም ከዚያ በላይ የሆን ተግባራት ሲያከናውኑበት ነው።

ይኸውም ለምሳሌ:-

ቤቱ ለመኖሪያ ለመጠጥ መሸጫ (ጠላ፣ ጠጅ፣ ሌሎች መጠጦች)

"   "   ለምግብ መሸጫ
"   "   ለሽመና
"   "   ለንግድ (ኪዮስክ)
"   "   ለሸክላ ሥራ
"   "   ለብረታ ብረት ሥራ
"   "   ለጫማ ሥራና ጥገና

በቤቱ ውስጥ የድርጅቱ ኃላፊዎች ወይም ባለቤቶች የማይኖሩበት ቢሆንና ነገር ግን ሠራተኞች የሚኖሩበት ከሆነ የቤቱ አገልግሎት ለመደበኛ መኖሪያና ለድርጅት ይባላል።

ሐ. <u>ሆቴል/ሆስቴል</u>- በቆጠራው ቀን ቤቱ የሚያገለግለው በሆቴልነት ወይም በሆስቴልነት የሆነ እንደሆነ አገልግሎቱ ለሆቴል/ለሆስቴል ይባላል።

<u>ሆቴል</u>፣ የሚባለው 1. የምግብና የመኝታ ግልግሎት የሚሰጥ 2. የመጠጥና የመኝታ ግልጋሎት የሚሰጥ ወይም 3. የምግብ የመጠጥና የመኝታ ግልጋሎት የሚሰጥ ድርጅት ነው።

<u>ሆስቴል</u>፣ የሚባለው ብዙ ሰዎች ከመደበኛ ቤተሰብ አንኖንኖር ውጪ በአንድ ቤት ወይም ቤቶች በአንድነት እየኖሩ በቤትም ያሉትን መገልገያዎች ማለት ውኃ መብራትንና ሌሎች አገልግሎቶችን በጋራ ወይም በሕብረት የሚጠቀሙበትና በአንድ ድርጅት ሥር የሚተዳደርበት የጋርዮሽ መኖሪያ ሥፍራ ነው።

መ. <u>ሌላ ጋርዮሽ</u>፣ በቆጠራው ቀን ቤቱ የሚያገለግለው ለብዙ ሰዎች ሆኖ ሆቴል/ሆስቴል ካልሆነ ሌላ ጋርዮሽ ይባላል። ይህም ማለት በዝምድና ያልተሳሰሩና ከቤቱ በሚገኙ አገልግሎቶች በጋራ የሚጠቀሙ ሰዎች የሚኖሩበት ማለት ነው። እነዚህም:- ወህኒ ቤቶች አዳሪ ት/ቤቶች ሕጻናት ማሳደጊያዎች፣ ሆስፒታሎች የወታደር ካምፖች፣ ያረጁ ሰዎች መጦሪያዎች ፖሊስ ጣቢያዎች (እሥር ቤት ካላቸው)፣ የፀባይ ማረሚያዎች እድባራትና ገዳማት የሠራተኛ ካምፖች ... ወዘተ. ናቸው።

ሠ. <u>ለድርጅት ብቻ</u>:- በቆጠራው ቀን ቤቱ ሙሉ ለሙሉ ለድርጅት ሥራ ብቻ የሚያገለግል ከሆነ የቤቱ አገልግሎት ለድርጅት ብቻ ነው ተብሎ ይሞላል።

86. <u>ስለ ቤቱ ግድግዳ፣ ጣሪያ ኮርኒስና ወለል</u>

እያንዳንዱን ቤት አስመልክቶ ግድግዳው፣ ጣሪያውና ወለሉ በአብዛኛው ከምን እንደተሠራ የዕቃው ዓይነት ይጠየቃል። እንደዚሁም ቤቱ ኮርኒስ ካለው ኮርኒሱ በአብዛኛው ከምን እንደተሠራ ተጠይቆ መልሱ ይመዘገባል።

87. <u>የቤቱ ይዞታ</u>

በቆጠራው ወቅት የእያንዳንዱን የቤት ይዞታ የሚያመለከት መረጃ ይሰበሰባል። የቤት ይዞታ መረጃ የቤቱ ባለቤት ማን እንደሆነ የሚያመለክት መረጃ ነው። ቤቱ በነዋሪዎች ባለቤትነት፣ ከተበሌ ተከራይተው በሚኖሩ ነዋሪዎች በመከራየት፣ ከኪራይ ቤቶች አስተዳደር ድርጅት ተከራይተው በሚኖሩ ነዋሪዎች፣

የኪራይ ልዩነት እየከፈሉ በሚኖሩ ነዋሪዎች፣ ከግለሰብ ተከራይተው በሚኖሩ ነዋሪዎች ወይም ከኪራይ ነፃ ሆነው በሚኖሩ ነዋሪዎች የተያዘ ሊሆን ይችላል። ስለዚህም ከእነዚህ የይዞታ ዓይነቶች ውስጥ ቤተሰቡ የሚኖርበት ቤት ይዞታ የትኛው እንደሆነ በመጠየቅ መረጃ ይሰበሰባል።

88. <u>የቤት ኪራይ</u>

ቤተሰቡ ከቀበሌ በመከራየት፣ ከኪራይ ቤቶች አስተዳደር ድርጅት በመከራየት፣ የኪራይ ልዩነት በመክፈል እና ከግለሰብ በመከራየት የሚኖር ከሆነ በወር የሚከፈለው የኪራይ መጠን ስንት እንደሆነ ይጠየቃል። አንዳንድ ጊዜ አንድ ቤት ከአንድ በበለጠ ቤተሰቦች የተከራየ ከሆነ የቤቱ የወር ኪራይ የሚባለው ሁሉም ቤተሰቦች የሚከፍሉት የወር ኪራይ ተደምሮ በአንድ ላይ ይሆናል። እንደዚሁም ቤተሰቡ የራሱ የሆነ ቤት እያለው ኪራዩ ከፍ ባለ በሌላ ቦታ የኪራይ ልዩነት እየከፈለ የሚኖር ከሆነ ለዚህ ቤተሰብ የኪራይ መጠን ተብሎ የሚወሰደው የሚከፈለው የኪራይ ልዩነት ነው።

iii. <u>የመኖሪያ ቤት መገልገያዎችና ክፍሎችን በተመለከተ፣</u>

አንድ የመኖሪያ ቤት እንደ ደረጃው ለነዋሪዎቹ አስፈላጊ ግልጋሎት የሚሰጡ ቁሳቁሶችና የቤቱ አካሎች ይኖሩታል። በዚህ ሥር ሊጠቀሱ የሚችሉ እንደ መብራት ቧንቧ ውኃ፣ መታጠቢያ ቤት ማዕድ ቤት፣ መጸዳጃ ቤት፣ ሬዲዮ፣ ቴሌፎን፣ ቴሌቪዥንና የተለያዩ ክፍሎች ይገኙበታል።
"ክፍል" ሲባል ዙሪያውን ከወለል እስከ ኮርኒሱ ወይም ጣራው ድረስ 2 ሜትር በሚደርስ ግድግዳ የተከበበና ቢያንስ አራት ካሬ ሜትር የሆነ ቦታ ሆኖ ስፋቱ ለአንድ አዋቂ ሰው አልጋ ለማዘርጋት የሚበቃ ሥፍራ ያለው ነው። ስለዚህ ጠቅላላ የቤቱ ክፍሎች የእንግዳ መቀበያ (ሳሎን)፣ የምግብ፣ የመኝታ፣ የወጥ ቤት፣ የሠራተኛ መኝታና ለሌላ ሥራ የሚያገለግሉ ክፍሎችንም ያጠቃልላል። ነገር ግን የመታጠቢያና የመጸዳጃ ክፍል የመተላለፊያ ኮሪደሮችንና በረንዳዎች እንደ ክፍል አይቆጠሩም።

89. <u>የመጠጥ ውኃ፣</u> በቤቱ የሚኖሩ የቤተሰቡ አባላት ለመጠጥ የሚጠቀሙበትን ውኃ በአብዛኛው ከየት እንደሚያገኙ ይጠየቃል። የቤተሰቡ አባላት በአብዛኛው የመጠጥ ውኃ የሚያገኙት ከቧንቧ፣ ከተጠበቀ ጉድጓድ/ምንጭ፣ ካልተጠበቀ ጉድጓድ/ ምንጭ ወይም ከወንዝ፣ ሐይቅ/ኩሬ ሊሆን ይችላል። የቤቱ ነዋሪዎች የመጠጥ ውኃ የሚያገኙት ከተጠበቀ ጉድጓድ/ምንጭ ነው የሚባለው ውኃውን ሊበክሉ ከሚችሉ ነገሮች ራቅ ብሎ የተዘጋጀ፣ ዙሪያው በሲሚንቶ ተገንብቶ ከሲሚንቶ ወይም ከሌላ የዕቃ ዓይነት የተሰራ ጥብቅ ክዳን ካለው ጉድጓድ/ምንጭ የሚጠቀሙ ሲሆን ነው።

90. <u>ማድቤት፣</u> ቤቱ ለምግብ ማብሰያ የሚጠቀምበት የተለየ ክፍል/ማድቤት ያለው መሆኑና አለመሆኑ ይጠየቃል። ቤቱ ማድቤት የለውም የሚባለው የቤተሰቡ አባላት የምግብ ማብሰያ ቦታ የሌላቸው በመሆኑ የቤተሰቡ አባላት በሚያድሩበት ክፍል ወይም ከብቶች በሚያድሩበት ክፍል ውስጥ ወይም ከቤት ውጭ በሜዳ፣ በዛፍ ጥላ ሥር...ወዘተ. ምግብ የሚያበስሉ ሲሆን ነው። በተጨማሪም የምግብ ማብሰያ ክፍል ያላቸው ግን ምግብ የማያበስሉ ቤተሰቦች ቢያጋጥሙ የሚኖሩበት ቤት ማድቤት እንደሌለው ይቆጠራል።

በአንፃሩም ማድቤት ላለው ቤት ያለው የማድቤት ሁኔታም ይጠየቃል። የተለያዩ የማድቤት ሁኔታ የሚባሉት ቤቱ ለማድቤትነት ብቻ የሚያገለግል ክፍል ያለው መሆኑን ሰዎች የሚያድሩበት ቤት እንደማድቤት ይጠቀሙበት መሆኑን እንዲሁም ከብቶች የሚያድሩበትን ክፍል እንደማድቤት የሚጠቀሙበት መሆኑን የሚያሳይ ነው።

91. <u>ማገዶ፣</u> የቤቱ ነዋሪዎች አብዛኛውን ጊዜ ለምግብ ማብሰያ ስለሚጠቀሙት የማገዶ ዓይነት የሚያሳይ መረጃ በቆጠራው ወቅት ይሰበሰባል። አንዳንድ ቤተሰብ ምግብ የማያበስሉ ለምሳሌ:- ሆቴል የሚመገቡ፣ ከሌላ ቦታ የሚመገቡ .... ወዘተ. በመሆናቸው ማገዶ የማይጠቀሙ ቢሆንም አብዛኛው ቤተሰብ ግን ኤሌክትሪክ/ነጭ ጋዝ፣ ከሰል፣ እንጨት፣ ቅጠል፣ ኩበትና የመሳሰሉትን ወይም አንዱና ሌላውን በማጣመር ለምግብ ማብሰያነት ሊጠቀም ስለሚችል አብዛኛውን ጊዜ የሚጠቀመው የማገዶ ዓይነት የትኛው እንደሆነ ተለይቶ ይመዘገባል።

92. <u>የመፀዳጃ ቤት፣</u> ቤቱ የመፀዳጃ ቤት እንዳለውና እንደሌለው ይጠየቃል። ቤቱ የመፀዳጃ ቤት ካለው የመፀዳጃ ቤቱ ዓይነት በዉኃ የሚወርድ ወይም ደረቅ ጉድጓድ ሊሆን ስለሚችል የትኛው ዓይነት እንደሆነ በመለየት ይመዘገባል። ነገር ግን የመፀዳጃ ቤቱ በመበላሸቱ/በመፍረሱ ወይም በመሙላቱ የተነሳ ጥቅም የማይሰጥ ከሆነና ይህም ሊጠገን የማይችል ከሆነ ቤቱ መፀዳጃ ቤት እንደሌለው ይቆጠራል።

93. <u>የገላ መታጠቢያ፣</u> እያንዳንዳቸው በከተማ የሚገኙ ቤቶች የገላ መታጠቢያ እንዳላቸውና እንደሌላቸው በመጠየቅ መረጃ ይሰበሰባል። የገላ መታጠቢያ ቤት ላላቸው ደግሞ ያላቸው የገላ መታጠቢያ ዓይነት የገንዳ ወይም የሻወር መሆኑ ይጠየቃል።

94. <u>መብራት፣</u> እያንዳንዱ የከተማ ቤት መብራት እንዳለውና እንደሌለው ይጠየቃል። መብራት ላላቸው ቤቶች ደግሞ በተጨማሪ ያላቸው መብራት ኤሌክትሪክ፣ ፋኖስ፣ ኩራዝ ወይም ሌላ ዓይነት መሆኑ ተጣርቶ መረጃ ይሰበሰባል።

95. <u>ሬዲዮና ቴሌቪዥን</u>

በቆጠራው ወቅት በእያንዳንዱ ቤት ሬዲዮ ወይም ቴሌቪዥን መኖር አለመኖሩ ይጠየቃል። ሬዲዮ ወይም ቴሌቪዥን በቤቱ ውስጥ ኖሮ በቆጠራው ወቅት በመበላሸት ምክንያት የማይሰራም ቢሆን ቤተሰቡ ወደፊት የሚያስጠግኑት ከሆነ በቤቱ ውስጥ ሬዲዮ ወይም ቴሌቪዥን እንዳለ ይቆጠራል።

ቤቱ ከአንድ በበለጡ ቤተሰቦች የተያዘ ከሆነ በቤቱ ውስጥ ሬዲዮ ወይም ቴሌቪዥን አለ የሚባለው ቢያንስ በቤቱ ውስጥ ከሚኖሩት ቤተሰቦች አንዱ ሲኖረው ነው።

96. <u>ቴሌፎን</u>

በቆጠራው ወቅት በከተማ የሚገኙ ቤቶች ቴሌፎን እንዳላቸውና እንደሌላቸው ይጠየቃል። በቤቱ ውስጥ ቴሌፎን ኖሮ በቆጠራው ወቅት በመበላሸት ምክንያት የማይሰራ ቢሆንም ወደፊት የሚጠገን ከሆነ በቤቱ ውስጥ ቴሌፎን እንዳለ ይቆጠራል።

XII. <u>በቆጠራዉ ቀናት የመረጃ አሰባሰብ ሁኔታና ትብብር።</u>

i. <u>መረጃዉን የሚሰበስቡት እነማን ናቸዉ?</u>

97. ሕዝብና ቤት ቆጠራን በማካሄድ የሚገኙትን መረጃዎች የሚሰበስበው ግለሰብ ቆጣሪ /መረጃ ሰብሳቢ/ ይባላል። ይህ ቆጣሪ መንግሥት የወከለው መሆኑን የሚያረጋግጥ 'ቆጣሪ' የሚል የሕዝብና ቤት ቆጠራ ባጅና ደብዳቤ ይኖረዋል። መረጃ ሰብሳቢው በትክክል ራሱ መሆኑን ለማረጋገጥ ባጁንና ደብዳቤዉን ሁል ጊዜ መያዝ አለበት። እነዚህን ሁለት መለያዎች ያልያዘ ማንኛውም ሰው ግን መረጃ ሰብሳቢ ነኝ ብሎ ቢመጣ መረጃ ሰጪዉ ህብረተሰብ ሊቀበለዉ አይገባም። እንዲያዉም የሚጠረጠር መስሎ ከታየ መለያዉን እንዲያሳይ መጠየቅ አስፈላጊ ነዉ። መለያዉን ማሳየት ካልቻለ ወዲያዉ ለሚመለከተዉ ክፍል ማመልከት ተገቢ ነዉ። እስከ ሰባት የሚደርሱ ቆጣሪዎችን ሥራ የሚቆጣጠር 'ተቆጣጣሪ' የሚል የሕዝብና ቤት ቆጠራ ባጅ ያለዉ ግለሰብም በዚሁ ሥራ ይሳተፋል ማንነቱን ለማወቅ እነደቆጣሪዉ ሁሉ በጥርጣሬ ወቅት መለያዉን መጠየቅ ይገባል።

98. እነኚህ ቆጣሪዎች በተቻለ መጠን ቆጠራዉ ከሚካሄድበት አካባቢ የሚመለመሉ ሲሆን የአሥራ ሁለተኛ ክፍልን ትምህርት ያጠናቀቁ መሆን አለባቸዉ ነገር ግን ቆጠራዉ ከሚካሄድበት አካባቢ በቂ ቆጣሪዎች ማግኘት ካልተቻለ ከሌላ ከአቅራቢያዉ ከሚገኙ አካባቢዎች እንዲመለመሉ ይደረጋል ተቆጣጣሪዎች የሚሆኑት ደግሞ መምህራንና ሌሎች የመንግሥት ሠራተኞች ናቸዉ። ቆጣሪዎቹም ሆኑ ተቆጣጣሪዎቹ በተቻለ መጠን የሚመደቡበትን አካባቢ ቋንቋና ባህል የሚያዉቁ እንዲሆኑ ይጠበቃል።

ii. <u>መረጃዎቹ የሚሰበሰቡት እንዴት ነዉ?</u>

99. መረጃዉን የሚሰበስበዉ ቆጣሪ በተመደበበት የቆጠራ ቦታ ከቆጠራዉ ቀን ጀምሮ በሚሰጠዉ የቆጠራ ካርታ መሠረት በመጀመሪያ የቤት የቤተሰብና የድርጅቶችን ምዝገባ ከቤት ወደ ቤት በመሄድ ያከናዉናል። ምዝገባዉ የሚያገለግለዉ በቆጠራ ቦታዉ ክልል ዉስጥ ያሉ ቤቶችና ቤተሰቦች ሳይደገሙ/ሳይዘለሉ መቆጠራቸዉን ለማረጋገጥ ነዉ። ቆጣሪዉ ይህንን ሲያደርግ በቤቱ በራፍ በሚታይ ቦታ በጠመኔ የ"X" ምልክት ያደርጋል። ምዝገባዉ ከተጠናቀቀ በኋላ ምዝገባዉን ባከናወነበት ሁኔታ ከቤት ወደ ቤት በመሄድ ዝርዝር የሕዝብና ቤት መረጃዎችን ይሰበስባል።

100. የሕዝብና ቤት ቆጠራዉ ኢትዮጵያን በሙሉ የሚሸፍን ሲሆን በቆጠራዉም የሚጠቃለሉት በቆጠራው ጊዜ የነበሩት ነዋሪዎች ማንም ሰው ሳይዘለል /ሳይቆጠር እንዳይቀር/ ወይም በድጋሚ ሳይቆጠር መሆን አለበት። በቆጠራው እያንዳንዱ ግለሰብ ተለይቶ ከተመዘገበ በኋላ ስለ ግለሰቡ የሚገልጹ እንደ ዕድሜ፣ ጾታ፣ ብሄረሰብ፣ ሃይማኖት፣...ወዘተ. መረጃዎች ይመዘገባሉ። ከዚህም በላይ እያንዳንዱ ግለሰብ በቆጠራው የሚሸፍነው በአንድ በተወሰነ ቀን ማለትም የቆጠራውን ቀን (ጥቅምት 1ቀን 1987) መሠረት በማድረግ ሲሆን በዚህም መሠረት የሚሰበሰቡት መረጃዎች የሚያመለክቱት በዚያን ቀን የነበረውን ሁኔታ ነው።

iii. <u>የሕዝብና ቤት ቆጠራ መርሆዎች፣</u>

101. የሕዝብና ቤት ቆጠራ ሥራ እንደ ማንኛውም ሳይንሳዊ ጥናት ሁሉ በትክክል መሠራት አለበት። አንድ ልብስ ሰፊ ሸሚዝ፣ ሱሪ፣ ቀሚስ ለመስፋት ብትትን ጨርቅ ከመቆራረጡ በፊት የሚሰፋላቸውን ሰዎች ልክ መውሰድ ወይም መቀየስ እንደሚገባው ለማንም ግልጽ ነው። ልብሱ የሚሰፋላቸውን ሰዎች ልክ ካልወሰደ የሚሰፋው ሸሚዝም ሆነ ሱሪ ወይም ቀሚስ ለሰዎቹ በልካቸው አይሆንላቸውም፣ ማለት ሊሰፋ፣ ሊጠብ ወይም ሊረዝም፣ ሊያጥር ይችላል። በተመሳሳይ ሁኔታ መንግሥት ለሕዝቡ አስፈላጊና በቂ አገልግሎቶችን ለመስጠት በሀገሪቷና በየአስተዳደር ክፍሉ የሚገኘውን የሕዝብ ብዛትና ባሕሪያት ማወቅ አለበት። ይኸውም የነዋሪውን ሕዝብ ብዛት በጾታ፣ በዕድሜ ማለትም ምን ያህል ሕጻናት፣ ልጆች፣ አዋቂዎች እንዳሉ፣ ምን ያህል የተማሩ፣ ያልተማሩ፣ እንዲሁም ለተማሩት የትምህርት ደረጃቸዉ፣ ከሕዝቡ ምን ያህሉስ ሥራ እንዳለዉና ስንቱስ ሥራ ፈት እንደሆኑ ... ወዘተ በትክክል በማወቅ የሚሰጠዉ አገልግሎት ሳያንስ ወይም ሳይትረፈረፍ እንዲሰጥ ለማድረግ ይረዳዋል። ይህም ሊሆን የሚችለው የሕዝብ ቆጠራ ሥራ በትክክል የተካሄደ ሲሆን ነው። ስለዚህ የሚከተሉት ሁለት <u>የሕዝብና ቤት ቆጠራ መርሆች</u> በማንኛውም ጊዜ ቢሆን መዘንጋት የለባቸውም።

102. <u>የመጀመሪያዉ የሕዝብና ቤት ቆጠራ ትዕዛዝ ማንኛውም የቤተሰብ አባል መቆጠር አለበት</u> የሚለዉ ነዉ። ምንም እንኳ አንድ የቤተሰብ አባል በጣም ያረጀ ወይም ሕጻን ቢሆንም መቆጠር አለበት። አንዳንድ ጊዜ የሚጠቡ ሕጻናት፣ በጣም ያረጁ ሰዎች፣ አእምሮአቸው ትክክል ያልሆኑ ሰዎች፣...ወዘተ. ሳይቆጠሩ ሊዘነጉ ይችላሉ። ግን ይህ በማንኛውም ጊዜ መሆን የለበትም። ማንኛውም ሰው የሕዝብ ቆጠራው ተግባር በሚከናወንበት ወቅት በአካል ዓይን መታየት ስለአለበት ማንም ሰው ከቆጠራ መዘንጋት የለበትም። ማስታወስ የሚገባን የዛሬዋ ወይም የዛሬው ሕጻን ከጥቂት ዓመታት በኋላ ትምህርት ቤት መግባታቸውን ነው። ዛሬ ካልተቆጠረ በመማር ዕድሜ የሚገኙት ሕጻናት ብዛት በትክክል ስለማይታወቅ መንግሥት ትምህርት ቤት ለመሥራት፣ አስተማሪ ለማሰልጠን፣...ወዘተ. ዕቅድ በሚያዘጋጅበት ወቅት ችግር ሊገጥመው ይችላል። ከዚህም በላይ መገንዘብ የሚገባን የዛሬ ሕጻናት የነገ አዋቂዎች እንደሚሆኑ በመረዳት የሕዝብና ቤት ቆጠራ ተግባር በሚካሄድበት ጊዜ አንድም ሕጻን የአንድ ደቂቃ፣ የአንድ ሰዓት፣ የአንድ ቀን ወይም የአንድ ወር ዕድሜ እንኳ ቢኖረው ከቆጠራው መገለል እንደሌለበት ነዉ።

103. በአንድ ቡና ተክል አንድን የቡና ዛፍ ብቻዉን ተክል ለማለት አይቻልም። እያንዳንዱን የቡና ዛፍ በማጠቃለል ብዙዎቹ የቡና ዛፎች በአንድነት የቡና ተክል ይባላሉ እንጂ። በትምህርት ቤትም የአንድን ክፍል ተማሪዎች የሚመሠርቱት በክፍሉ የሚገኘዉ እያንዳንዱ ተማሪ ነዉ። እንደዚሁም በሕዝብና ቤት ቆጠራ ወቅት በአንድ ቤት የሚኖር እያንዳንዱ ግለሰብ አንድ ቤተሰብን ይመሠርታል። እያንዳንዱ

ቤተሰብ ደግሞ የአንድን ከተማ ወይም የአስተዳደር ክፍል ሕዝብ በመመሥረት የአስተዳደር ክፍሎችም ተጠቃለዉ የኢትዮጵያን ሕዝብ ይመሠርታሉ። ስለዚህ ትክክል የሆነ የሕዝብና ቤት ቆጠራ ለማከናወን አንድም ግለሰብ ከቆጠራው መገለል የሌለበት መሆኑን መገንዘብ በጣም አስፈላጊ ነው።

104. ሁለተኛው የሕዝብና ቤት ቆጠራ መርህ <u>አንድ ሰው ሊቆጠር የሚችለው አንድ ጊዜ ብቻ ነው የሚለዉ ነዉ።</u> ይህም ማለት ማንም ግለሰብ ሁለት ጊዜ ወይም ሶስት ጊዜ ሊቆጠር አይገባዉም ማለት ነዉ። ስለዚህ እነኚህ ሁለት መርሆች ምንጊዜም ቢሆን መታወስ አለባቸው።

ሀ. ማንኛውም ሰው መቆጠር አለበት።
ለ. ማንኛውም ሰው አንድ ጊዜ ብቻ ነው መቆጠር ያለበት።

iv. <u>ከሕዝብና ቤት ቆጠራ የሚገኙት መረጃዎች በሚስጥር የሚጠበቁ ስለመሆናቸዉ።</u>

105. ከእያንዳንዱ ግለሰብ በመረጃ ሰብሳቢው አማካይነት የሚሰበሰበው መረጃ በሚስጥር የተጠበቀ ይሆናል። ይህም ማለት በመረጃ ሰብሳቢውም ሆነ በሌሎች የሕዝብና ቤት ቆጠራ ሠራተኞች የተሰበሰቡት መረጃዎች የግለሰብ መረጃዎችን በሚያንፀባርቅ ሁኔታ ለማንም እንዳይገለጽ መንግሥት በጥብቅ ይቆጣጠራል። በዚህም መሠረት በመረጃ ሰብሳቢውም ሆነ ማንኛውም የሕዝብና ቤት ቆጠራ ሠራተኛ የተሰበሰቡትን መረጃዎች በቃልም ሆነ በጽሁፍ እንዳይገለጽ ሕግ ያግዳቸዋል።

106 የዚህም ሕግ ዋና አላማው እያንዳንዱ ግለሰብ መረጃ ወይም ለሚቀርቡለት የሕዝብና ቤት ቆጠራ ጥያቄዎች መልስ በሚሰጥበት ወቅት ምንም ዓይነት ፍርሃት ወይም ጥርጣሬ እንዳይገባው ለማድረግ ነው። የቆጠራው ዓላማ እያንዳንዱ ግለሰብ የሚሰጠውን መረጃ ነጥሎ በማውጣት ማሳየት ሳይሆን የብዙ ግለሰቦችን መረጃዎች በአጠቃላይ የሚመለከት መረጃዎችን ማቅረብ ነው። ለምሳሌ ያህል በደሴናው በአንድ ከተማ ውስጥ ምን ያህል ሰዎች እንዳሉ፣ በጾታ፣ በዕድሜ ለማመልከት ነው እንጂ በከተማው ነዋሪ የሆኑት አቶ እገሌ ስንት ልጆች እንዳሉዋቸው፣ የሰውየውን ስም ወይም እድሜአቸውን፣...ወዘተ. መረጃው አያመለክትም። ስለዚህ በጠቅላላው የሕዝብና ቤት ቆጠራ ውጤት የግለሰብን መረጃ ነጥሎ በማዉጣት ሪፖርት አይቀርብም።

v. <u>ቆጠራዉ እንዲሳካ ከህብረተሰቡ የሚጠበቅ ትብብር</u>

107. የቆጠራዉን ሥራ በተሳካና በተቀላጠፈ መልኩ ዳር ለማድረስ የእያንዳንዱ ኢትዮጵያዊ ድጋፍና ትብብር ወሣኝ ነዉ። ይህ ደግሞ የእያንዳንዳችንን ጥረት የሚጠይቅ ነዉ። ምክንያቱም የማዕከላዊ ስታቲስቲክስ ባለሥልጣን በግሉ ሊወጣዉ የማይችል ሥራ በመሆኑ ሁሉም መንግሥታዊና መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ቤተሰቦችና እንዲሁም እያንዳንዱ ኢትዮጵያዊ በዚህ የሕዝብና ቤት ቆጠራ ሥራ ከፍተኛ ትብብር ማድረግ አለባቸዉ።

የቆጠራዉ ሥራ ግብ መምታት በተለይ የሚወሰነዉ በእያንዳንዱ የአገሪቱ ነዋሪ ጽኑ ፍላጎት ነዉ። ከእያንዳንዳችን የሚፈለገዉ በጣም ቀላል ነገር ነዉ። ይኸዉም።

1. ቆጣሪዎች ለቆጠራዉ ሥራ ወደየቤታችን ሲመጡ እቤት በመገኘት አስፈላጊዉን ትብብር ማድረግ በተለይ ለሚጠይቁን ጥያቄ ምላሽ ለመስጠት ፍቃደኛ መሆን፣

2. ለሚጠየቁት ጥያቄዎች የምንሰጠዉ ምላሽ ለአገር ግንባታ፣ ለልማት ዕቅዶች፣ ለሕዝብ ጠቀሜታ የሚዉል መሆኑን ተረድተን እዉነተኛ መልስ መስጠት፣

3. ስለቆጠራዉ ለጎረቤቶቻችን ለጓደኞቻችን እንዲሁም ለዘመዶቻችን ማስረዳት፣ በተለይ ላልተማሩት ወገኖች መፈክሮቹ ተለጣፊ/ተንጠልጣይ ወይም የሚበተኑት ወረቀቶች ምን እንደሚሉ ማብራራት ናቸዉ።

vi. <u>ግዴታና ቅጣት</u>

108. ማንኛውም ግለሰብ በሕዝብ ቆጠራው መረጃ ሰብሳቢ /ቆጣሪ/ ጥያቄ ሲቀርብለት ስለራሱ ትክክለኛ የሆነ መረጃ የመስጠት ግዴታ አለበት። ነገር ግን አንድ ሰው ይህንን ግዳጅ ሳይፈጽም ቢቀርና የተሳሳተ መረጃ ቢሰጥ ወይም የተጠየቀውን መረጃ ለመስጠት አልተባበርም ቢል የሕዝብና ቤት ቆጠራ ኮሚሽንን ለማቋቋም በወጣዉ አዋጅ ቁጥር 32/1985 አንቀጽ 13 መሠረት እስከ 500 ብር /አምስት መቶ ብር/ ወይም በስድስት ወር እስራት ይቀጣል ወይም ሁለቱም ቅጣቶች ሊፈጸሙበት ይችላሉ። በሕግ የሰውነት መብት የተሰጠው ከሆነ ደግሞ ከ2,000 ብር /ሁለት ሺ ብር/ በማይበልጥ መቀጮ ይቀጣል።

XIII. የድህረ ቆጠራ ተግባራትን ስለማካሄድ

109. <u>መረጃዉን በኮምፒዉተር ማቀነባበር</u>

ለቆጠራ ሥራ የዋሉ ዶክመንቶች ማለትም የተሞሉ መጠይቆችና ሌሎች ፎርሞች፣ እንዲሁም ካርታዎች የቆጠራ ሥራው እንደተጠናቀቀ ወደ ማዕከላዊዉ የሕዝብና ቤት ቆጠራ ኮሚሽን ጽ/ቤት መመለስ ይኖርባቸዋል። ከዚያም በሕዝብና ቤት ቆጠራዉ መጠይቅ የተሞሉትን መረጃዎች በማረምና ኮድ በማድረግ ወደ ኮምፒዉተር እንዲገቡና እንዲቀነባበሩ ይደረጋል።

110. <u>ከቆጠራው የተገኘው መረጃ መገምገም፣ መተንተንና ሪፖርት ማዘጋጀት፣</u>

ከቆጠራው የተገኘው መረጃ በኮምፒዩተር ከተቀነባበረ በኋላ ውጤቱ በሠንጠረዥ ይወጣል። ይህ መረጃ ትክክለኛነቱ በሚገባ ከተገመገመ በኋላ ግኝቱ ምን እንደሚመስል ይተነተናል። ከዚያም የትንተናዉ ውጤት በሪፖርት መልክ ተዘጋጅቶ ይወጣል። እንደ ኢትዮጵያ ከፍተኛ የሕዝብ ብዛት ባላቸው አገሮች የተሰበሰበውን መረጃ አርሞና ኮድ አድርጎ፣ በኮምፒዩተር አቀነባብሮ በአገር አቀፍና በአስተዳደር አካባቢ ተንትኖ ሪፖርት ለማዘጋጀት እስከ አምስት ዓመት ጊዜ እንደሚያስፈልግ ይገመታል። ሆኖም ጥልቀት ያለው የትንተና ሥራ ተጠናቆ ውጤት እስከሚገኝ ድረስ ቆጠራው በተካሄደ በሶስት ወር ጊዜ የመጀመሪያ ደረጃ አጠቃላይ ሪፖርት ተዘጋጅቶ ይቀርባል።

111. <u>የቆጠራውን ውጤት የሚያሳዩ ሪፖርቶችን ለመረጃ ተጠቃሚዎች ማሰራጨት</u>

ከሕዝብና ቤት ቆጠራ ተግባራት መሃከል የመጨረሻው የቆጠራውን ውጤት የሚያሳዩ ሪፖርቶች በመረጃዉ ተጠቃሚ ለሆኑ መንግሥታዊ፣ ሕዝባዊና የግል ድርጅቶች፣ ለከፍተኛ ትምህርት ተቋሞች፣ እንዲሁም በምርምር ሥራ ለተሰማሩ ሁሉ ማሰራጨት ይሆናል።